

Innihald

Formæli	5
Fólkaskúlalóg og politiskur myndugleiki	7
Niðurstøða.....	10
Tilmæli.....	10
Broytt og økt krøv til læraran, almenn lýsing.....	11
1. Næmingalagað undirvísing.....	12
Niðurstøða.....	12
2. Ráðlegging og samstarv	13
Niðurstøða.....	13
3. Verkætlanararbeiði og verkætlanaruppgáva	13
Niðurstøða.....	15
4. Ábyrgd og samábyrgd næmingsins.....	15
Niðurstøða.....	15
5. Støðug eftirmeting	16
Niðurstøða.....	16
6. Samstarv við foreldur.....	16
Niðurstøða.....	17
Øðrvísi undirvísingartilboð 8. - 10. skúlaár.....	19
Niðurstøða og tilmæli	19
Ráðlegging og toymi	21
Tilmæli.....	21
Náttúra og tøkni	23
Tilmæli.....	23
Enskt.....	25
Tilmæli.....	25
Breytatilboð í 10. flokki	27
Tilmæli.....	28
Skúlavegleiðaraskipanin.....	29
Tilmæli.....	30
Skúlabókasavnið – námsfrøðiligur tænstudepil	31
Tilmæli.....	32
Menningarætlan í øllum skúlum	35
Tilmæli.....	36
Skúlans leiðsla	37
Leiðsluuppgávur.....	37
Skúlaleiðsla – uppgáva og menning.....	37

Nýggj øki	37
Námsfrøðiligt ráð.....	37
Skúlastýri	38
Ymisk sløg av skúlaleiðslu.....	38
Niðurstøða.....	38
KT í fólkaskúlanum	41
Tøknilig og námsfrøðilig menning	41
KT-varðauppgávu skúlans.....	41
Eftirútbúgving	42
Fígging.....	42
KT-depilin.....	42
Tilmæli.....	42
Undirvísingarmiðlar	45
Føroya Lærarafelag.....	45
Mál og undirvísingarmentan.....	45
Broyttar fyritleytingir	45
Raðfesting, nýgerð og endurnýggjan	46
Teldutøkir miðlar.....	46
Mið og mál – og miðil.....	46
Útlenskar fyritleytingir	47
Føroyskar fyritleytingir.....	47
Fjølbroytni og tileggjan.....	47
Niðurstøða og tilmæli	48
Eftirútbúgving.....	49
Stuttskeið.....	49
Ársskeið	50
Landsskúlafyrisitingin skal hava eftirútbúgvingina um hendi	50
Skipan av eftirútbúgvingini	51
Tørvur á eftirútbúgving.....	52
Tilmæli.....	53
Forskúli	55
Tilmæli.....	56
Skúlastýri.....	57
Skúlanevndir / skúlastýri:.....	57
Umboð	57
Ávirkan á læraran og arbeiðstíðina	57
Fíggjarligir karmar.....	58
Avtala millum Fíggjarmálastýrið og Føroya Lærarafelag	58

Námsfrøðiligt ráð	59
Tilmæli	59
Næmingaráð	61
Tilmæli	61
Fólkaskúlaráðið	63
Fíggja fólkaskúlalógina	65
Játtanin á fíggjarlógini	65
Umflokkingar í semjuni millum Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið í 1997	65
Skúlavegleiðarar	65
Semjan í 2000	65
Leiðsla	66
Skúlabókasavn	66
Felags ráðlegging	66
Námsfrøðiligt ráð og skúlastýri	66
Fólkaskúlaráðið	66
KT í fólkaskúlanum og telduvørðir	66
Tímafrýmilin	67
Pultstímar og næmingatal	67
Pultstímar, næmingatal og játtan	68
Lønarhækking og eftirløn tikin burturúr	69
Miðfíringarskipan og tímabýtisfrýmlar	71
Nýggjur frýmil?	71
Næmingatal ella flokkatal sum útrökningargrundarlag?	71
Tilmæli	72

Formæli

30. apríl 2000, samstundis sum Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið skrivaðu undir eina nýggja semju, skrivaðu Føroya Lærarafelag – øll nevndin – og Undirvísingar- og Mentamálastýrið (núverandi Mentamálastýrið) – Høgni Hoydal, táverandi landsstýrismaður í undirvísingamálum – undir eitt skjal við sáttmálavirði, nevnt er *Protokollat um at seta nýggju fólkaskúlalógina í gildi*.

Skjalið er soljóðandi:

“Landsstýrismaðurin í undirvísingar- og mentamálum setur skjótast til ber ein arbeiðsbólk, ið fær til uppgávu innan 1. januar 2001 at greina út, gera metingar og tilmæli til landsstýrismannin um:

- Hvussu tættirnir í nýggju fólkaskúlalógini skilabest kunnu setast í verk, soleiðis at hon kann fáast at virka til fulnar eftir teimum málum, sum eru sett í lógini
- Hvørja ávirkan hetta fær fyri læraran og arbeiðstíðina
- Hvussu mest fæst burtur úr fíggjarligu kørmunum

Í arbeiðsbólkin velur Føroya Lærarafelag tvey umboð, sum annað er skúlaleiðari. Fíggjarmálastýrið (Lønardeildin) velur eitt umboð. Undirvísingar- og Mentamálastýrið velur tvey umboð. Landsstýrismaðurin í undirvísingar- og mentamálum velur eitt umboð fyri skúlanevndir / skúlastýri. Hesi seks velja 7. umboðið, ið verður formaður.

Landsstýrismaðurin í undirvísingar- og mentamálum hevur í hesum sambandi váttað fyri sáttmálapørtunum, at nýggjar uppgávur ikki verða álagdar lærarum uttan so, at støði verður tikið í útgreiningum, metingum og tilráðingum frá arbeiðsbólkinum.

Í sambandi við, at landsstýrismaðurin skal orða nýggjar reglur um flokslæraravirksemið, skal kompensatióin fyri meira álagt arbeiði takast uppafurt.”

Sostatt verður álagt arbeiðsbólkinum at gera landsstýrismanninum eitt *útgreiningararbeiði*, í øðrum lagi eitt *metingararbeiði* og í triðja lagi eitt *tilmælisarbeiði*. Í allari arbeiðstilgongdini eigur arbeiðsbólkurin at hava í huga, hvussu mest verður fingið “burtur úr fíggjarligu kørmunum.” Tað sigur seg sjálv, at hetta hevur einki lættvunnið arbeiði verið.

Sum nevnt í protokollatinum skuldi Føroya Lærarafelag velja tvey umboð í arbeiðsbólkin, sum annað var skúlaleiðari. Felagið valdi Gyðju Hjalmsdóttur Didriksen og Súna Kristiansen. Fíggjarmálastýrið (Lønardeildin), sum velur 1 umboð, valdi Duritu Tausen. Undirvísingar- og Mentamálastýrið, núverandi Mentamálastýrið, hevur havt 2 umboð í arbeiðsbólkinum, sum hava verið Jenny Lydersen og Thordis Dahl Hansen. Landsstýrismaðurin, ið velur 1 umboð fyri skúlanevndirnar / skúlastýrini, valdi Arnbjørn Kristiansen. Eftir protokollatinum skuldu hesi 6 fólkinum í arbeiðsbólkinum velja tað 7. umboðið, sum var formaður, og tey valdu Heðin M. Klein. Skrivari í arbeiðsbólkinum hevur verið Thordis Dahl Hansen.

Í sáttmálatekstinum frá 30. apríl 2000 váttaf landsstýrismaðurin fyri sáttmálapørtunum, at nýggjar uppgávur verða ikki álagdar lærarum uttan so, at støði verður tikið í útgreiningum, metingum og tilráðingum frá arbeiðsbólkinum. Henda áseting hevur ikki í øllum føri verið hildin. Tí noyddist arbeiðsbólkurin at tala at, tá ið Mentamálastýrið í januar mánaði 2001 sendi út “Menningarætlan fyri fólkaskúlan.” Úrslitið av samskiftinum við Fólkaskúladeildina í Mentamálastýrinum var, at tilmælini frá arbeiðsbólkinum vórðu fylgd á tann hátt, at allir fólkaskúlarnir vórðu bidnir um at nýorða sínar lesiætlanir í skúlaárinum 2001-2002, so at verkætlanarligt arbeiði verður ein natúrligur partur í allari undirvísingini á øllum flokksstigum og soleiðis, at hinir tættirnir í menningarætlanini fyri fólkaskúlan verða framdir frá skúlaársbyrjan 2002 og frameftir.

Av ymiskum orsökum, ið eru sáttmálapørtunum kunnug, hevur arbeiðsbókurin ikki havt umstøður at halda tíðarfreistina, sum ásett er í protokollatinum.

Sín fyrsta fullmannaða fund hevði arbeiðsbólkurin 8. februar 2001, og hevur arbeiðsbólkurin havt 24 fundir til samans.

Arbeiðsbólkurin er vitandi um, at einstøk øki eru í fólkaskúlalógini, sum ikki hava verið umstøður at viðgera til lítar.

Vón okkara og væntan er tó, at landsstýrismaðurin við hesum áliti hevur fingið eitt rímligt tól at endurskoða og bóta fólkaskúlalógina, har sum tað er neyðugt, eins og at taka onnur neyðug stig, so at allir tættir í lógini fáast at virka og samvirka til fulnar – til gagns fyri øll tey mongu, sum so ella so varða av skúlanum, og, tá ið samanum kemur, øllum samfelagnum at bata.

Tórshavn, 13. desember 2001

Arnbjørn Kristiansen

Thordis Dahl Hansen

Jenny Lydersen

Durita Tausen

Gyðja Hjalmarisdóttir Didriksen

Súni Kristiansen

Heðin M. Klein

Fólkaskúlalóg og politiskur myndugleiki

Í svari til fyrispurning á Føroya løgtingi, hetta var 17. mars 1997, greiddi táverandi landsstýrismaður í skúlamálum í stuttum frá forsøguni til ta nýggju fólkaskúlalógina, sum 5. mars 1997 var lögð fram á ting.

Landsstýrismaðurin upplýsti, at í 1994 varð Lesiætlanarnevnd fólkaskúlans sett av nýggjum undir heitinum Ráðleggingarnevnd Fólkaskúlans. Upplýst varð, at Lesiætlanarnevnd Fólkaskúlans frá 1987 varð av fyrstan tíð, aftan á at hon var liðug við sítt lesiætlanarbeiði, ið er til skjals og kent í bókarformi sum leiðbeinandi lesiætlanir, biðin um at taka alla fólkaskúlalógina upp til nýggja viðgerð.

Í 1992 og aftur í 1993 vórðu gjørdar einstakar broytingar í fólkaskúlalógini frá 1979, m.a. soleiðis, at landalæra, lívfrøði og søga/samtíð gjørdust kravdar lærugreinir í 8. og 9. flokki og samstundis royndar- ella próvtøkulærugreinir, at torleika- ella skeiðbýtið í summum lærugreinum í 8.-10. flokki og bólkatilboðini í 10. flokki vórðu strikað, vallærugreinirnar í 8.-10. flokki vórðu dagfórðar, og verkætlanararbeiði og evniskunnandi undirvísing sett í staðin í 10. flokki, minstamark fyri undirvísingartímatil um vikuna ásett fyri næmingar í 1.-7. flokki, hámarkið fyri tað kravda vikutímatil í 8. og 9. flokki hækkað úr 25 upp í 27 tímar, ein áseting um at næmingatalið í grundskúlanum, sum er til og við 7. flokk, eigur vanligi ikki at fara upp um 24. Ásett varð, at studningur úr landskassanum varð bara latin til góðkendrar flutningsskipanir við næmingum, sum gingu í skúla uttan fyri sína egnu bústaðarkommunu.

Einstakar aðrar smærri lógarbroytingar vóru eisini gjørdar í hesum umfarinum, t.e. í 1992-93, men í aðrar máttar var 1979-lógin framvegis í gildi.

Í svarinum 17. mars 1997 til fyrispurning upplýsir táverandi landsstýrismaður, at 1. desember 1995 var “Álit um nýggja fólkaskúlalóg” (tað gula álitid frá Ráðleggingarnevnd Fólkaskúlans) latið til hoyringar. Biðid var um at fáa viðmerkingar til lógaruppskotið longu 12. januar 1996, men seinni varð svarfreistin longd í ein góðan mánað til umleið 20. februar. Landsstýrið hevði skund, av tí at ætlanin var at leggja lógaruppskot um nýggja fólkaskúlalóg fyri tingið í 1996. Ætlanin var tó broytt, m.a. av tí at viðmerkingarnar vóru so nógv, at tað var hildið best at lata Ráðleggingarnevndina fáa hesar viðmerkingar til viðgerðar og stóðutakan, áðrenn uppskotið varð latið landsstýrismanninum aftur til politiska viðgerð.

Meðan Ráðleggingarnevnd Fólkaskúlans enn viðgjørði viðmerkingarnar eftir hoyringina, bað landsstýrismaðurin um, at nevndin eisini tók alla fyrising fólkaskúlans við sum ein part í lógaruppskotinum til tað nýggju fólkaskúlalógina.

So var gjørt, og hetta nýggja uppskotið varð so eisini sent til hoyringar saman við stuttum samandrætti, ið nevndi tær broytingar, Ráðleggingarnevndin nú skeyt upp í mun til tað fyrri álitid, sum um ársskiftið 1995-96 hevði verið til hoyringar.

Táverandi landsstýrismaður nevndi í svari sínum 17. mars 1997 til fyrispurning á tingi, at lögtingsmenn høvdu havt góðar stundir at kunna seg um Álitid til nýggja fólkaskúlalóg,

áðrenn uppskotið til fólkaskúlalóg varð lagt fyrri tingið, og at hetta skuldi síggjast sum partur av tí arbeiðinum, ið hevði verið gjørt á fólkaskúlaøkinum heilt aftur til 1987.

Arbeiðsbólkurin, sum hetta skripar, heldur, at áhugavert hevði verið at kanna, hvørjar tær viðmerkingar vóru, sum latnar vórðu Ráðleggingarnevndini eftir ta fyrri og ta seinnu hoyringina, hvussu hesar viðmerkingar vórðu viðgjørðar í Ráðleggingarnevndini, hvussu nevndin tók støðu og gjørði úrskurð viðvíkjandi viðmerkingunum, áðrenn lógaruppskotið eftir hesa støðutakan varð latið landsstýrismanninum til politiska viðgerð. Hetta kanningararbeiðið hevur arbeiðsbólkurin tó ikki gjørt, av tí at arbeiðsbólkurin heldur, at hetta liggur uttan fyrri arbeiðssetningin hjá arbeiðsbólkinum.

Aftan á at uppskotið til fólkaskúlalóg var lagt fram og hevði fingið sína fyrstu lógtingsviðgerð í mars mánaði 1997, varð tað beint í mentanarnevndina, ið legði fram álit í málinum í mai mánaði 1997.

Sermerkt fyrri lógtingsviðgerðina var – og sama er at siga um viðgerðina, aftan á at lógin var sett í verk – at so stór ósemja var og er um tað, sum fólkaskúlalógin “átti” ella “eigur” at kosta, um so varð ella verður, at allir tættir í lógini vórðu/verða settir í verk. Sermerktur var eisini hugburðarmunurin ímillum landsstýrismannin og skúlans miðfyrising øðrumegin og lógtingsfólk og lærarar yvirhøvur hinumegin viðvíkjandi eini kostnaðarmeting av teirri nýggju fólkaskúlalógini. Í framløguskrivinum sigur landsstýrismaðurin undir yvirskriftini “Fíggjarligur kostnaður” soleiðis:

“Mesti meirkostnaðurin kemur at standast av forskúlaflokkum, samanber greinina um Forskúlaflokkar í lógaruppskotinum. Hesin meirkostnaður er mettur til o.u. 6 mill. kr. árliga, um so er, at allur árgangurin tekur ímóti hesum tilboði. Eitt sindur av meirkostnaði kann standast av tvímæltum næmingum og verkætlanaruppgávunum í 9. og 10. flokkunum. Roknast má við, at nakað av eykaútreiðslum eisini fara at standast av øktari eftirútbúgving av læraranum. Um breytatilboðini verða sett í verk, kunnu tey fara at kosta meir enn verandi undirvísing í 10. flokki, tí talan verður m.a. um næmingaflutning og møguligt samstarv við aðrar skúlaformar. Ringt er tó at áseta nakra upphædd, tí at alt veldst um vavið. Skúlavegleiðaraskipanin verður mett at kosta einar 3-4 starvssetanir meira. Fólkaskúlaráðið fer at bera eitt sindur av meirkostnaði við sær. Annars verður ikki hildið, at verandi uppskot skuldi borið aðrar ótkar útreiðslur við sær.”

Tá ið kostnaður av møguligum forskúlaflokkum verður tikin frá, verður annar meirkostnaður av fólkaskúlalógini ikki gjøllari greinaður í framløguskrivi landsstýrisins frá 5. mars 1997. Í álitinum frá mentanarnevnd lógtingsins 23. mai 1997 er tó viðmerkt, at:

“Landsstýrismaðurin í skúlamálum hevur fyrri nevndini upplýst, at talan verður í mesta lagi um 8,5 mió. kr. í meirkostnaði um árið, um uppskotið til fulnar verður framt í verki (sí hjálagda skjal frá landsstýrismanninum, dagfest 14.05.97.)”

Í skjalinum: ”Hvussu nógv dýrkar tann nýggja fólkaskúlalógin undirvísingarverkið?” sum lógtingsins mentanarnevndin her vísir til, viðmerkir táverandi landsstýrismaður í skúlamálum m.a.:

“Ein og hvør fólkaskúlalóg er sum kunnugt ein karmur. Í einum framkomnum samfelag, sum er í menning, er umráðandi at hava ein tíðarhóskandi og rímliga rúmsáttan karm um fólkaskúlan, so at hann kann hava menningarmøguleikar.

Tað er tó ein sannroynd, at teir móguleikar, sum eru innan karmarnar í eini og hvørji fólkaskúlalóg, verða sera sjáldan brúktir til fulnar. Tað er tí eisini at vænta, at hetta sama verður galdandi við einari nýggjari fólkaskúlalóg.”

Framhaldandi skriar landsstýrismaðurin, at hann hevur biðið Landsskúlafyrisitingina gera eina neyva meting av meirkostnaðinum av fólkaskúlalógini, um lógin *til fulnar* verður framd í verki. Landsskúlafyrisitingin kemur til ta niðurstøðu, at ein móguligur forskúlaflokkur, um allur árgangurin tók av tilboðnum í lógini, hevði kostað 6,118 mill. kr. Skúlavegleiðaraskipanin verður mett at kosta 3-4 starvssetanir, 556.920 kr. Eftirútbúgving av lærarum verður mett at kosta 22 vikarpartar árliga, sum svara til umleið 1,8 mill. kr. í árligum meirkostnaði. Breytttilboðini, náttúra/tøkni og handaverk og list verða nevnd, men niðurstøðan er, at hesi tilboð og lærugreinir ikki bera stórvegis meirkostnað við sær út um galdandi játtan, so at har verður eingin upphædd nevnd. Eftir hesum verður meirkostnaðurin 8.544.920 kr., men er forskúlaárgangurin ikki taldur við, áseta landsstýrismaðurin og skúlans miðfyrisiting í skjalinum frá 14. mai 1997 árliga meirkostnaðin av fólkaskúlalógini, t.e. tá ið lógin *til fulnar* er framd í verki, at vera 2.356.920 kr.

Í álitum sínum í málinum um fólkaskúlalóg viðurkennir meirilutin í løgtingsins mentanarnevnd 23. mai 1997, at ein aðalspurningur undir nevndarviðgerðini hevur verið spurningurin um fíggjarligu avleiðingarnar av lógaruppskotinum. Nevndarmeirilutin, táverandi samgonguumboðini, sigur seg ikki vera føran fyri at nágreina meirkostnaðin av fólkaskúlalógini, men meirilutin tekur upplýsingarnar frá landsstýrismanninum til eftirtektar og leggur samstundis dent á, at meirkostnaðurin av nýggju lógini verður avmarkaður.

Meirilutin ger somuleiðis vart við, at nýggja fólkaskúlalógin setur munandi størri krøv til undirvísingarførleikan hjá lærarunum:

“Tað má tí metast at vera ein fortreyt, skal lógin virka til fulnar, at lærarum fólkaskúlans fer at standa eftirútbúgving í boði. Meirilutin leggur dent á, at skeiðvirksemi og tøku játtanirnar á økinum verða raðfestar soleiðis, at fakligi førleikin hjá lærarunum verður styrktur”.

Samsvarandi hesum tilmæli mælir sami nevndarmeiriluti til, at læraraútbúgvingin verður endurskoðað.

Minnilutin í mentanarnevndini, táverandi andstøðuumboðini, vísir í sínum minnilutaáliti m.a. til fund við Føroya Lærarafelag:

Føroya Lærarafelag vísti á fundi við løgtingsins mentanarnevnd á, hvussu stórar meirútreiðslurnar gjørdust, tá ið danir settu sína nýggju fólkaskúlalóg í gildi, sum er rættiliga lík landsstýrisins uppskoti. Føroya Lærarafelag bar fram, at verða hesi tøluni umroknað til okkara samfelag, mugu meirútreiðslurnar av fólkaskúlalógini haldast at skula økjast við 80-120 mió. kr.

Tórshavnar Skúlaráð hevur á fundi við løgtingsins mentanarnevnd víst á, at í eini tilvildarligari danskari kommunu, sum hevur umleið sama fólktatal sum Føroyar, øktust fólkkaskúlaútreiðslurnar við umleið 60 mió. kr., tá ið tann nýggja danska fólkkaskúlalógin varð sett í gildi.

“Minnilutin heldur tað vera ábyrgdarleyst av landsstýri og løgtingi at samtykkja eina lóg, ið eingin veit kostnaðin av.” Av hesum orðum minnilutans í mentanarnevndini skilst, at táverandi minnilutin í mentanarnevndini er ikki sannførdur um, at upplýsingarnar frá landsstýrismanninum um kostnaðin av fólkkaskúlalógini eru eftirfarandi.

Sama sjónarmið tykjast eisini onnur, sum varða av fólkkaskúlanum, at hava, eitt nú Føroya Lærarafelag og Tórshavnar Skúlaráð.

Somuleiðis er greitt, sum sæst av álitinum hjá meirilutanum í løgtingsins mentanarnevnd, at fólkkaskúlalógin í 1997 varð samtykt í løgtinginum við teirri politisku fyritley, at meirkostnaður av fólkkaskúlalógini fór at verða umleið 8,5 mió. kr. um árið í 1997-prísum, tá ið øll fólkkaskúlalógin var sett í gildi.

Niðurstøða

Arbeiðsbólkurin heldur, at hesin ójavni í kostnaðarmetingini av fólkkaskúlalógini hevur verið til ómetaligan bága í samskiftinum ímillum ymiskar partar av skúlaverkinum, alt síðan tann nýggja fólkkaskúlalógin kom í gildi. Henda vantandi semja (konsensus) ger eitt grefligt glopp, ella heldur eina gjógv, ímillum partarnar upp á fleiri 10, ja kanska 100 mió. kr. – og tað kann ikki bera til. Munurin ímillum tað, sum játtandi myndugleikin vil lata fólkkaskúlanum, og tað, sum fólkkaskúlin sjálvur heldur vera rímligt, eigur ongantíð at gerast so stórus, so sum hann í hesum førinum er vorðin.

Tilmæli

Arbeiðsbólkurin er av teirri sannføring, at nú fólkkaskúlalógin hevur verið í gildi og er roynd í nøkur ár, eigur landsstýrismaðurin saman við Fólkkaskúladeildini í Mentamálastýrinum at gera eina gjølliga útgreining av føroysku fólkkaskúlalógini, síðan lógin kom í gildi, her undir eina nýmeting av kostnaðinum.

Arbeiðsbólkurin mælir til, at landsstýrismaðurin leggur úrslitið av hesum útgreiningararbeiði, við niðurstøðum og tilmælum, fyri Føroya løgting til orðaskifti og støðutakan.

Broytt og økt krøv til læraran, almenn lýsing

Ll. nr. 125 frá 20. mai 1997 um fólkaskúlan, sum seinast broytt við Ll. nr. 128 frá 22. desember 2000, setur bæði nýggj og øðrvísi krøv til lærarayrkið. Talan er bæði um skyldugar og almennar uppgávur fyri allar lærarar og serstakar uppgávur fyri flokslærarar. Nýggju og broyttu krøvini viðvíkjandi arbeiðshátti, arbeiðslagi, innihaldi og samstarvi fara at broyta innihaldið í lærarastarvinum og krevja ein øðrvísi hátt at ráðleggja og skipa undirvísingina.

Broytingarnar eru fyrst og fremst viðvíkjandi hesum: at fremja undirvísingina og um ábyrgd skúlans, men eisini við atlit at nýggjum ella broyttum lærugreinum og arbeiðsøkjum. Áherðsla verður lögð á undirvísingartilgongdina, ráðlegging, innihald, fyrireiking, eftirmeting og samskipan av hesum pørtum, umframt kunning og samstarv við næmingar og foreldur.

Hin einstaki skúlin hevur innan karmarnar í endamálsorðing fólkaskúlans ábyrgdina av undirvísingardygðini og skal við atlit at næmingum og undirvísingarligu umstøðunum miðvíst og støðugt menna undirvísing skúlans.

Nýggj krøv, sum fata um hesar tættir, og sum verða sett til skipanina av undirvísingini í øllum flokkum og lærugreinum, eru:

1. Næmingalagað undirvísing, einstaki næmingurin – (§ 2, 1. stk, § 21, 1. og 4. stk.)
2. Ráðlegging og samstarv – (§ 21, 2. og 4. stk.)
3. Verkætlanararbeiði og verkætlanaruppgáva – (§ 5, 1. stk., § 9, 2. stk., § 14, 5. stk.)
4. Ábyrgd og samábyrgd næmingsins – (§ 21, 4. stk.)
5. Støðug eftirmeting – (§ 14, 1. og 2. stk.)
6. Samstarv við foreldur – (§ 2, 1. og 3. stk., § 3, 2. stk.)

Umframt hesi virkisøki eru teir nýggju og / ella dagførdu tættirnir í høvuðsheitum:

- I. Flokslæraraarbeiði
- II. Skúlavegleiðaraskipan
- III. Skúlabókasavn sum námsfrøðiligum tæna-studepil
- IV. Menningarætlan fyri fólkaskúlan
- V. Forskúli
- VI. Bygnaður fólkaskúlans og undirvísingarskylda
  - Grundskúli: 1.- 9. skúlaár
  - Framhaldsflokkur: Sjálvvaldur 10. flokkur
- VII. 10. flokkur er valskúli, møguliga við breytatilboðum, sjálvvalt framhald eftir 9 ára fólkaskúla
- VIII. Øðrvísi undirvísingartilboð 8. – 10. skúlaár
- IX. Nýggjar og / ella broyttar lærugreinir
  - Náttúra / tøkni 4. – 6. skúlaár
  - Enskt 5. skúlaár
  - Handaverk og list 1. – 7. skúlaár
  - Landalæra 7. – 9. skúlaár
  - Lívfrøði 7. – 9. skúlaár

- X. Valgreinir og evni 8. – 10. skúlaár
  - Tekstviðgerð / rokniark
  - Tøknifrøði
  - Miðlar
  - Ljósmyndalæra
  - Filmkunnleiki
  - Drama
- XI. Kravd undirvísingarevni (at undirvísa í hókskandi lærugreinum og á hókskandi aldurstigi)
  - Kvæðamentan, kvøðing og føroyskur dansur
  - Ferðsla, her undir sjóferðsla
  - Útbúgvingar og vinnulívskunning
  - Heilsukunnleiki og seksualupplýsing
- XII. Skúlaleiðari
- XIII. Námsfrøðilig ráð
- XIV. Fyrisiting
  - Kommunustýri
  - Skúlastýri

1. Næmingalagað undirvísing

§ 2, 1. stk., § 21, 1. og 4. stk.

Aðalmálið í skipanini av undirvísingini er, at fólkaskúlin í øllum lærugreinum og evnum tekur støði í einstaka næminginum, fortreytum hansara og menningarstøði, so at undirvísingin verður lögð til rættis við atlit at tí, ið hin einstaki næmingurin megnar at taka støðu til og kann avrika.

Næmingurin verður settur í miðdepilin, og undirvísingin verður lagað til førleika hansara, at hann kann fáa sum mest burtur úr skúlagongdini. Hann skal læra at arbeiða sjálfstøðugt og taka ábyrgd av egnari læring.

Samstundis skal flokkurin mennast í felag, so at tann einstaki næmingurin verður partur í einum felagsskapi, har javnvirði og javnrættindi ráða. Næmingarnir skulu læra at samstarva, taka avgerðir og kenna samábyrd av arbeiðinum í flokkinum, virða onnur og duga at nýta meginreglurnar fyri at liva og virka í einum fólkaræðisligum samfelag.

Niðurstøða

Lærararnir hava við hesi áseting um næmingalagaða undirvísing fingið eina nýggja uppgávu, støðugt at gera fakligar og pedagogiskar metingar av undirvísingargongdini hjá einstaka næminginum og flokkinum sum heild, broyta og tillaga undirvísingararinnihaldið og royna nýggjar undirvísingarhættir.

Við verandi skipan í fólkaskúlanum, at ein lærari skal undirvísa 24 næmingum, og at allir næmingar, uttan mun til mentalan og fysiskan førleika, skulu taka lut í undirvísingini, er ikki gjørligt at fullføra næmingalagaða undirvísing. Henda undirvísingarlíga meginregla, sum

skuldi verið aðalmálið eftir nýggju fólkkúalalógini og givið hvørjum einstøkum næmingi teir bestu móguleikar at læra og eina viðkomandi undirvísing, verður bert eitt eiti, um samsvar ikki er ímillum lærara- og næmingatímar, og um serligar skipanir fyri veikar og menningartarnaðar næmingar verða ikki settar í verk.

Sum nú er, verða rættindini hjá hvørjum einstøkum barni til javnbjóðis undirvísing við atliti at fortreytunum hjá tí einstaka næminginum og tað, ið hann kann megna og avrika, ikki vird.

2. Ráðlegging og samstarv

§ 21, 2. og 4. stk.

Til tess at náa málinum um næmingalagaða undirvísing krevst holl ráðlegging og fyrireiking av undirvísingini. Tað er ikki nóg mikið, at hvør lærari í sínum lagi leggur undirvísingina til rættis, men at tætt samstarv er ímillum lærararnar, ið undirvísa í einstaka flokkinum og á flokksstiginum.

Lærararnir skulu ráðleggja og skipa undirvísingina, soleiðis at hon kenst sum ein avbjóðing hjá øllum næmingum. Skúlin skal tí tryggja, at lærararnir í felag leggja til rættis samlaðu undirvísingina í flokkinum. Áseta mál, arbeiðshættir og velja innihald í samstarvi sínámillum og í samarbeiði við næmingarnar.

Í sambandi við ráðleggingina av undirvísingini á hvørjum flokksstigi mugu lærararnir leggja dent á, at kunnleiki og dugnaskapur næmingsins økist, og at hann fær høvi at nýta ymiskar undirvísingarmiðlar, arbeiðshættir og málbúna í skiftandi lærugreinum og evnum.

Niðurstøða

Ráðlegging og samstarv er vorðið høvuðsamboðið til tess at inna endamál fólkkúalans um næmingalagaða undirvísing og er sett sum krav til skipanina av undirvísingini eftir nýggju fólkkúalalógini.

Talan er ikki einans um størri tørv á felags fyrireiking og skipan av ymsu undirvísingargongdunum, men eisini um eina ráðlegging, ið ger, at intensiónirnar í lógini – sum fjølbroytt persónlig menning, fakliga djúphugsan, sannkenning, fimi og kunnleiki næmingsins – eru sjónligar í dagligu undirvísingini.

Tann økti tørvurin, ið er á samstarvi og samskipan læraranna millum og á samstarvi við næmingarnar, broytir munandi um innihaldið í lærarayrkinum. Ásett er eitt krav til ráðlegging og samstarv, sum snýr seg um samlaðu undirvísingina bæði viðvíkjandi innihaldi og fremjing.

Ráðlegging og samstarv í tí vavi, lógin ásetur, kunnu ikki verða framd, uttan at lærarar og næmingar fáa tillutaða rímliga tíð til at útinna samskiðið í verki.

3. Verkætlanararbeiði og verkætlanaruppgáva

§ 5, 1. stk., § 9, 2. stk., § 14, 5. stk.

Sum inngangur til kravdu lærugreinirnar í øllum flokkum fólkkúalans er ásett nýtt krav um dygd í undirvísingini, sum fatar um fakliga djúphugsan, høpi og heild. Innihaldið verður valt,

og undirvísingin verður lögð soleiðis til rættis, at næmingarnir fáa umstøður at ognu sær fakliga djúphugsan og duga at síggja høpi og heild í tí, teir takast við.

Umframt at næmingarnir læra kravdu lærugreinirnar og teir arbeiðshættir, ið eyðkenna einstøku lærugreinina, skulu teir arbeiða við tvørgreinaligum evnum og spurdómum. Teir skulu í hesari undirvísing, vit nevna verkætlanararbeiði, læra at loysa spurningar, gera egnar royndir og niðurstøður við at brúka kunnleika og arbeiðshættir, sum teir hava lært í lærugreinum og evnum.

Eyðkenni fyri verkætlanarligu undirvísingina eru:

- Tað er eitt námsfrøðiligt arbeiðslag, ið hevur eitt endamál
- Karmurin er eitt kanningararbeiði
- Næmingurin kannar sjálvstøðugt og virkin viðurskifti, hann hevur varnast
- Næmingurin skal kunna samanfata, orða og skifta orð um tað, hann hevur lært

At arbeiða tvørgreinaliga er ikki ein nýggjur arbeiðsháttur, men er í nýggju lógini ásett sum eitt natúrligt amboð til tess at skapa samanhag og heildarfatan í undirvísingini. Eitt arbeiðslag, sum bæði bindur saman lærugreinir og fremur uppliving, virkishug og djúphugsni næmingsins og venur teir til samstarv, sjálvstøðuga meting og støðutakan.

Í fólkaskúlalógini er ásett, at 9. og 10. skúlaár gera næmingarnir eina kravda verkætlanaruppgávu, sum er partur av undirvísingini hesi skúlaárin. Verkætlanaruppgávan er ein eftirmeting av verkætlanarliga arbeiðslagnum, ið næmingarnir hava lært øll skúlaárin. Teir skulu í hesum arbeiði velja sær eitt evni, sum er so mikið fjølbroytt, at tað kann lýsast frá ymiskum sjónarhornum.

Í yngru flokkunum arbeiða næmingarnir eisini við bæði smáum og størri verkætlanaruppgávum, men við endan á undirvísingini skulu næmingarnir sýna í verki, at teir duga at brúka hetta amboð til tess at greina, loysa og orða bæði kend og ókend fyrbrigdi í tilveru okkara.

Verkætlanaruppgávan verður mett við skrivligari frágreiðing, ið skal sýna fakliga innihaldið, arbeiðsgongdina, avrikið og sambandið ímillum innihald, arbeiðslag, málbúnað og frambering.

Uppgávan kann eisini verða talmett, um næmingurin vil tað, og næmingurin skal fyri framløguna boða skúlanum frá, um hann eisini vil hava uppgávuna talmetta.

Próvtalið verður ásett sum ein heildarmeting av uppgávuni, so sum lýst er omanfyri.

Niðurstøða

Hetta er eitt stórt og umfatandi arbeiði, sum krevur holla vegleiðing og økt samstarv ímillum lærarar, ið hava flokkin. Undirvísingin má verða øðrvísi skipað, og serlig krøv verða sett til fremjing, málbúna, framseting og eftirmeting av undirvísingini.

Verkætlanararbeiði er eitt nýtt arbeiðslag og verkætlanaruppgávan er nýtt arbeiðsøki, ið setur øðrvísi krøv til lærarayrkið. Skrivliga eftirmetingin økir eisini munandi um arbeiðið hjá

flokslæranum og læraratoyminum, ið skipa fyri verkætlanaruppgávuunum í einstøku flokkunum.

Neyðugt er harumframt við hollari útbúgving og eftirútbúgving fyri allar lærarar, at allir lærarar kunna røkja hesa uppgávu, sum fatar um allar lærugreinir og flokkar í fólaskúlanum. Eisini verður neyðugt við serligum fyriskipanum fyrstu árin, áðrenn hetta undirvísingarlag er vorðið ein natúrligur partur í at ráðleggja og at fremja undirvísingina.

4. Ábyrgd og samábyrgd næmingsins

§ 21, 4. stk.

Undirvísingin skal ikki bara verða lagað til tann einstaka næmingin, so at hann fær móguleika at ogna sær ta undirvísing, ið verður fyriskipað. Næmingurin skal eisini sjálvur virkin taka lut í undirvísingini, gera egnar royndir, nýta sítt hugflog og venja seg at taka støðu.

Næmingarnir verða tiknir við upp á ráð. Teir skulu taka støðu til sín egna førleika, nærlagni og avrik og hava sostatt góðan móguleika at ávirka sína egnu undirvísing.

Regluligt samstarv skal vera millum lærarar og næming um at seta mál fyri undirvísingina. Bæði mál fyri árið, og ikki minst í sambandi við ta støðugu eftirmetingina, har nýggj mál verða sett eftir hvørt evni ella hvørja undirvísingargongd. Komandi undirvísing, bæði viðvíkjandi innihaldi og arbeiðsháttum, verður síðan lögð til rættis við atlitum at hesum málum.

Hetta er ikki bara eitt arbeiði, ið verður gjørt tvær ferðir árliga sum foreldrafundur, men samstarvið er eitt amboð at menna undirvísingina hjá hvørjum einstøkum næmingi, so at hann fær sum mest burturúr og er tilvitandi um ta undirvísing, hann nemur.

Niðurstøða

Neyðugt er at gera mannagongd um regluligt samstarv og samskipti millum lærarar og næming um undirvísingina, innihald, mál og eftirmeting. Samskipti má verða millum lærarar og næmingar við jøvnum millumbili alt skúlaárið, um arbeiðið skal hava ávirkan á læring næmingsins.

Nógv tíð fer at tosa við hvønn einstakan næming í flokkinum og í felag taka samanum, at seta mál og leggja til rættis. Tí er neyðugt, at mannagongdin eisini vísir, hvussu tíðum og nær samtalu fundir kunnu vera.

Ein partur av samstarvinum kann vera framt í vanligu skúlatíðini, soleiðis at lærarin í tímanum tosar við einstakar næmingar, meðan hini arbeiða sjálvstøðugt. Hetta er tó ikki nøktandi, tí tað er ymist frá næmingi til næming, hvussu nógv tíð og hvørjar umstøður eru neyðugar til at fremja samstarvið. Tað er tí í ein vissan mun neyðugt at veita tíð til arbeiðið.

5. Stöðug eftirmeting

§ 14, stk. 1 og 2

Hildið verður fast við ásetingina um at kunna næming og foreldur um skúlans meting av avriki næmingsins. Heimini skulu tí regluliga fáa at vita, hvat næmingurin fær burtur úr skúlagongdini. Henda kunning hevur vanliga verið framd í minsta lagi tvær ferðir árliga.

Kunningin um skúlans áskoðan um tað, ið næmingurin fær burturúr, verður nú víðkað til, at javnan verður gjørd ein eftirmeting av úrtøku næmingsins. Eisini er málið við eftirmetingini ásett í lógini. Eftirmetingin, ið er sameindur partur av undirvísingini, skal verða støðið undir tí vegleiðing, ið verður veitt einstaka næminginum, og undir ráðleggingini av komandi undirvísing, hvussu hon verður skipað.

Lærararnir fáa samstundis eitt amboð, har teir kunnu máta og viðgera undirvísingina og ráðleggja, hvussu hildið verður fram í einstøku lærugreinini ella evninum.

Málið við títikari eftirmeting er at leggja haldgott grundarlag undir ta vegleiðing, ið verður veitt einstaka næminginum, tá ið komandi undirvísing verður lögð til rættis, og undir næmingalagaðu undirvísingina. Eisini vísir eftirmetingin lærarum, næmingi og foreldrum, í hvønn mun undirvísingin hevur rokkið væntaða úrslitinum.

Endamálið er eisini, at sjónarmið næmingsins, metingar og ynski, verða tikin við í ráðleggingini av komandi undirvísing. Eftirmetingin setur krøv til næmingarnar, at teir hava ein virknan leiklut og fáa samábyrgd av egnari undirvísing og virkseminum í flokkinum.

Niðurstøða

Eftirmeting er sameindur partur av undirvísingini og skal verða framd, samstundis sum ráðlagt og skipað verður fyri komandi undirvísing. Sum lýst er omanfyri um leiklut næmingsins, so verður ein partur av arbeiðinum gjørdur í undirvísingartímunum, men tó ikki alt. Neyðugt er, at lærarar fáa hóskaði tíð til at taka samanum í felag, leiðbeina næmingarnar, seta út í kortið av nýggjum og kunna foreldrini.

6. Samstarv við foreldur

§ 2, 1. og 3. stk., § 3, 2. stk.

Nýggja lógin leggur áherðslu á, at tað skal vera eitt munandi tættari og neyvari skipað samstarv millum skúla og heim, so at foreldrini altíð eru kunnað um arbeiði, trivnað og atburð næmingsins. Foreldrini hava tí móguleika at hjálpa og stuðla børnum sínum í allari skúlagongdini.

Leikluturin hjá foreldrunum er ásettur longu í endamáli fólkskúlans. Arbeiði skúlans, at veita einstaka næminginum eina fjøltáttaða undirvísing, verður alt gjørt í samstarvi við foreldrini.

Sostatt hava foreldrini ein sera virknan leiklut í skúlagongdini hjá barni ella børnum sínum og skulu samstarva við skúlan um, at barn ella børn teirra fáa sum mest burtur úr undirvísingini og megna at útinna ásetingarnar í endamáli fólkskúlans í verki.

Foreldrini skulu virka fyri, at næmingurin røkir skúlagongdina til lítar, og at hann er væl fyri, tá ið hann kemur í skúla.

Niðurstøða

Samstarvið millum skúla og heim eigur at verða skipað regluliga gjøgnum alt skúlaárið og skal vera partur av ársætlanini hjá næminginum.

Økta samstarvið við foreldrini og tann støðuga kunningin um úrtøku næminganna ger, at neyðugt er hjá ið hvussu er flokslæranum at fáa tíð og umstøður at røkja hetta eykaarbeiðið, sum er so alneyðugt, at ætlanirnar við teirri næmingalagaðu undirvísingini kunnu vera settar í verk.

Øðrvísi undirvísingartilboð 8. - 10. skúlaár

§§ 9, 2. stk. og 41, 3. stk.

Verkætlanararbeiði og evniskunnandi undirvísing eigur framhaldandi at standa næmingunum í 8. - 10. flokki í boði, men harumframt verður givið næmingunum í 8. - 10. flokki eitt nýtt undirvísingartilboð, har sum verkligt og ástøðiligt innihald eru samskipað.

Skúlin fær við hesum tilboði møguleika at menna og royna nýggjar undirvísingarleiðir fyri tann einstaka næmingin ella bólkar av næmingum. Næmingarnir fáa høvi til at royna eina øðrvísi, skiftandi og fjølbroytta undirvísing, har sum miðað verður eftir, at skúlin og (bygdar- / býar)samfelagið, vinnulív og onnur vera við til at mynda hesi undirvísingartilboð, ið sostatt mugu laga seg eftir umstøðunum á staðnum.

Hetta frábregðandi undirvísingartilboðið er serliga ætlað at verða brúkt í teimum førunum, tá ið ikki verður hildið at vera skilagott, at næmingurin heldur fram við vanligari skúlagongd, eftir at hann hevur gingið 7 ár í skúla. Skúlin fær við hesum møguleika at seta saman eitt tillagað undirvísingartilboð, ið kann vera verkligt og ástøðiligt og fara fram bæði í skúlanum og eins væl uttan fyri skúlan.

Niðurstøða og tilmæli

Hesi undirvísingartilboð seta stór krøv til fjølbroytt fakligt innihald og til samskipan av undirvísingini, eins og til væl skipað samstarv og samskifti ímillum skúla, arbeiðspláss, næmingar og foreldur.

Neyðugt er, at reglur verða gjørdar um hesi tilboð og leiðbeinandi tilfar til skúlarnar at miða seg eftir.

Helst verða tað teir einstøku flokslærarnir saman við avvaraðandi skúlavegleiðara, ið fara at leggja hesi undirvísingartilboð til rættis og hava eftirlit við, at tilboðini virka eftir ætlan.

Næmingarnir eru framvegis innskrivaðir í fólkaskúlanum, men ein partur av undirvísingini verður framd aðrastaðni: í virki, á stovni ella í onkrum øðrum skúlaslagi.

Arbeidsbólkurin mælir til, at flokslærari og skúlavegleiðari onkursvegna fáa samsýning fyri hetta nýggja arbeiðsøkið, til dømis sum part av tímaniðurskurðinum til ávikavist flokslærara- og skúlavegleiðaraarbeiðið yvirhøvur.

Ráðlegging og toymi

Eftir fólkkaskúlalógini, § 21, 2. stk., skal

”skúlans leiðsla tryggja, at flokslærarin og aðrir lærarar floksins ráðleggja og fyrireika undirvísingina, so allir næmingar kunnu fáa sínar avbjóðingar.”

Við hesum er ráðlegging læraranna nú eitt lógarkrav. Lógin krevur samstarv um ráðlegging í undirvísingini, um einstaka flokkin og einstaka næmingin. Lógarkrav er, sum kunnugt, eisini, at undirvísingin skal vera næmingalagað. Sostatt verða stór krøv sett ráðleggingini í skúlanum, bæði leiðslu, flokslærara og øðrum lærarum í flokkinum.

Ein gongd leið at leggja ráðleggingina til rættis er at skipa hana í toymi.

Skeið hava verið fyri leiðslur um toymisarbeði. Sostatt hevur staðið leiðslum í boði at seta seg gjøllari inn í hendan háttin at ráðleggja.

Alt fleiri skúlar hava skipað ráðlegging læraranna sum toymisarbeði at ganga krøvunum í § 21 í fólkkaskúlalógini á møti.

Tilmæli

At gera ráðleggingina so væl skipaða og úrslitagóða sum gjørligt mælir arbeidsbólkurin til, at leiðslur skúlanna *skipa toymini* og *tryggja arbeidsumstøðurnar*, so at toymini kunnu arbeíða eftir eini ætlan, har tímar til tess eru skemalagdir. Flokslærararnir stíla fyri toymisarbeðinum.

Arbeidsbólkurin mælir til, at hvør lærarin er í mesta lagi í tveimum toymum.

Somuleiðis mælir arbeidsbólkurin til, at toymisfundir verða lagdir fyri hálvárið fyrst í skúlaárinum og verða møguliga endurskoðaðir fyrst í kalendaraárinum, so at allir lærarar skúlans hava møguleika at skipa og samskipa ráðleggingararbeðið.

Ráðleggingin (toymisarbeðið) eigur at verða ein sjálvsagdur partur av ársætlanini í skúlanum.

Til felags ráðlegging, har sum hon er kravd, er í semju frá 30. apríl 2000 millum Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið settur ein undirvísingartími av um vikuna.

Arbeðið hjá lærarunum má verða skipað soleiðis, at hósandi tímatal verður ásett til hvørt toymið, lærarin er í. Mælt verður til, at fast tímatal verður ásett um árið. Tað, sum svarar til ein undirvísingartíma um vikuna, er verri enn so nøktandi.

Náttúra og tøkni

§ 5, stk. 2, punkt 2

Náttúra og tøkni er nýggj lærugrein í 4. – 6. flokki. Lærugreinaøkið fatar um lærugreinapartarnar lívfrøði, landalæru og alis-/evnafrøði. Næmingar fólkaskúlans hava eftir gomlu fólkaskúalalogini fingið undirvísing í landalæru og lívfrøði frá 4. skúlaári, men alis/evnafrøði var frammanundan bara lærugrein í 7. skúlaári.

Náttúra og tøkni er eitt umfatandi lærugreinaøki, sum krevur bæði góðan fakligan førleika og innlit. Avrátt var tí, at lærugreinin skuldi setast í verk í stigum, soleiðis at byrjað varð í 4. flokki, 5. flokki og 6. flokki ávikavist 1. august 1999, 1. august 2000 og 1. august 2001. Henda skipan varð gjørd, so at bæði lærarar og Føroya Skúlabókagrunnur, ið gevur út undirvísingarmiðlar til skúlabrúks, fingi umstøður at fyrireika seg til hesa nýggju lærugreinina.

Í lærugreinini verður styrkt um tann alis-/evnfrøðiliga partin í undirvísingini. Men vandi er í hvørjari vælferð – tí er neyðugt við so tøttum lærugreinasamstarvi, at rímlig javnvág verður ímillum lærugreinapartarnar. Umráðandi er, at lesiætlan, útbúnaður og tilfar eru tøk, tá ið farið verður í holt við arbeiðið.

Væl er rokkið í hesum máli. Einir 20 lærarar hava hvørt skúlaár seinastu fyra árin fingið eftirútbúgving í náttúru/tøkni. Undirvísingarmiðlar til 4. og 5. flokk eru givnir út, og væntandi kemur tilfarið til 6. flokk til skúlaársbyrjan 2002-2003.

Undirvísingin í hesari lærugrein er rættiliga nógv tengd at, at næmingarnir fáa høvi at gera egnar royndir, so at teir fáa fatan av, hvussu samanhangurin er í náttúruni, hvørja ávirkan menniskju hava á liviumstøðurnar, og hvussu tann tøkniliga menningin ávirkar okkara gerandisdag og allar teir móguleikar, hon gevur. Samstundis skulu næmingarnir læra at kenna sítt eina umhvørvi og umheimin.

Tilmæli

Neyðugt er, at skúlarir hava umstøður til at fremja endamálið við undirvísingini í náttúru/tøkni í verki, millum annað:

- at kveikja gleði næminganna, forvitni og áhuga fyri náttúruni,
- at menna áhugan fyri tøkni, lívstreytum og livikorum,
- at hjálpa teimum at fata samspælið millum menniskjað og náttúruna úti og heima,
- í hugi og verki at menna ábyrgdina fyri náttúruni.

Enn er langt á mál í nógvum skúlum, av tí at hølismstøðurnar eru ikki hóskaði. Hesi viðurskifti mugu verða fingin í rættlag:

- ✓ Flokshøli/serstova, har sum pláss er fyri bólkaarbeiði og øðrum arbeiðsháttum,
- ✓ Umstøður at arbeiða við vatni og ymsum tilfari, fingið til vega í náttúruni, bæði lívrunnið og ólívrunnið tilfar,
- ✓ Hóskaði innbúgv og útgerð – so sum skáp, hillar, vøsk, borð- og veggjapláss.

Eftirútbúgving má framhaldandi standa lærarum í boði, og helst er neyðugt, at skipað verður fyri framhaldsskeiði, bæði í náttúru/tøkni og alis-/evnafrøði, av tí at tað tykjast at vera ov fáir lærarar, ið hava nomið hesar lærugreinirnar í læraraútbúgvingini.

Tímatalið er ikki nøktandi. Summir lærarar gera vart við, at tað tekur drúgva tíð at koma ígjøgnum alt tekstatilfarið í lærugreinini. Tímatalið í 4.- 6. skúlaári er 3 tímar um vikuna hvørt árið. Tá ið næmingarnir koma í 7. flokk, tykist uppftur verri. Lærugreinirnar verða tá býttar í trýggjar sjálvstøðugar lærugreinir, men við ymiskum tímatali. Alis-/evnafrøði hevur 2 tímar um vikuna, lívfrøði 2 tímar um vikuna, men landalæra hevur bara 1 tíma um vikuna. Lærugrein, ið hevur 1 tíma um vikuna, er fyri vanbýti, so at viðgerðin, av tíðartroti, verður ein viðfáningur.

Arbeidsbólkurin mælir til, at lærugreinirnar landalæra, alis/evnafrøði og lívfrøði verða javnsettar í 7. flokki, og at hvør teirra fær 2 tímar um vikuna.

Enskt

Eftir § 5, stk. 2 í fólkaskúlalógini er undirvísingarrinnihald fólkaskúlans broytt, so at næmingarnir nú verða undirvístir í enskum í 5. flokki.

Í leiðbeinandi lesiætlanum er ásett, at byrjað verður við 2 tímum um vikuna fyrsta árið. Hesir báðir tímarnir í enskum, sum komnir eru í 5. flokki, hava ikki økt tímatalið samanlagt (dansk er minkað og handaverk og list er umskipað), og sostatt átti henda broytingin ikki at havt meirútreiðslur ella øktar arbeiðsbyrðar við sær.

Tilmæli

Tó er og verður neyðugt, at skipað verða skeið fyri lærarum at undirvísa í enskum í 5. flokki, og tey skeiðini kosta so nakað. Eisini er tørvur á undirvísingarmiðlum, sum er ein kommunal útreiðsla.

Breytartilboð í 10. flokki

Eftir fólkaskúlalógini, § 9, 4. stk. eru m. a. möguleikar at skipa undirvísingina í 10. flokkunum sum breytir.

Upprunaliga siktið var samstarv ímillum ”aðrar skúla-/útbúgvingarformar, vinnulív, almanna- / heilsuverk og onnur,” og á henda hátt var ætlað at knýta 10. skúlaár nærri arbeiðs- og útbúgvingarmöguleikunum. Samstarv er gott, men er ikki altíð so lætt at fremja í verki. Nógv orka eigur at verða lögð í at læra at samstarva, eisini innan skúlans gátt. Grøna álitid býður til, at samstarv um 10. flokkarnar fevnir um tilsamans 5 skúlafylki í øllum landinum, so at hesir skúlarnir samstarva:

1. Venjingarskúlin, Kommunuskúlin, Eysturskúlin, Argja Skúli og Sandoyar Meginskúli
2. Tvøroyrar Skúli og Vágs Skúli
3. Sørvágs Skúli, Miðvágs-Sandavágs Skúli og Vestmanna Skúli
4. Felagsskúlin á Oyrarbakka, Fuglafjarðar Skúli, Runavíkar Skúli, Tofta Skúli og Stranda Skúli
5. Skúlin á Ziskatrøð og Skúlin við Ósáanna

Hóast hesi skúlafylki skal tað sambært grøna álitinum vera ynski næminganna, ið gera av, hvar ið breytadagar teirra verða lisnir. Hvør einstakur næmingur skal kunna velja eina breyt við tilsamans 12 tímum (t.e. 2 dagar á 6 tímar).

Í teirri sannkenning, at neyðugt var at dagføra og menna undirvísingina 10. skúlaárið, at hon kundi gerast javnbjóðis undirvísingini í hinum Norðurlondunum og ein hósandi avbjóðing til føroyskan skúlaungdóm, bjóðaði Undirvísingar- og Mentamálastýrið á vári 1998 øllum skúlum við 10. flokkum at vera við í ávísnum menningarátøkum fyri hetta skúlaárið. Menningarátøkini kundu verða skipað sum breytartilboð ella líknandi undirvísingarskipan. Við hesum varð ikki lagt upp til tað samstarvið, ið ráðleggingarnevnd fólkaskúlans legði upp til í tí grøna álitinum. Heldur var hetta ein roynd at geva 10. flokkunum möguleika at royna eina tillagaða breytaskipan – lagað til eftir orku, førleika og ynski hjá tí einstaka skúlanum at menna 10. skúlaárið.

Nógvir skúlar tóku av tilboðnum frá Undirvísingar- og Mentamálastýrinum at seta menningartiltøk í verk. “Breytir” eru sostatt veruleiki í nógvum skúlum, sum er. Tær eru tó sera ymiskar bæði í formi, innihaldi og tímanýtslu.

Bara Havnin samstarvar um breytirnar í øllum 10. flokkunum í kommununi. Samstarvið fatar bæði um lærarar og næmingar, soleiðis at breytirnar eru býttar ímillum skúlarnar í kommununi við tí sikti, at næmingarnir fáa síni breytaynski uppfyllt. Teir kunnu “lesa breyt” í einum skúla og lesa hinar tímarnar í tí skúlanum, har sum teir eru skrivaðir inn.

Sum er verða 0-12 tímar nýttir til breytaundirvísing í føroyskum fólkaskúlum 10. skúlaárið.

Summir fólkaskúlar hava sostatt onga tillagaða breytaundirvísing.

Tilmæli

Arbeðsbólkurin, ið hetta skrivar, er sannførdur um, at støðan viðvíkjandi “breytaundirvísingini” í føroyska fólkaskúlanum er als ikki nøktandi.

Arbeðsbólkurin heldur, at samstarvið við skúlafylkjum átti at verið roynt. Tí bara við einum rímiliga stórum næmingagrundarlagi kunnu skúlarinir geva næmingunum nøktandi breytatilboð.

Tá ið breytirnar verða skipaðar eftir fylkjum, verður neyðugt við tøttum samstarvi ímillum skúlarin og kommunurnar í hvørjum fylkinum. Umráðandi er, at slíkt samstarv verður beinanvegin lagt í tryggjar, formligar rammur. Millum annað mugu greiðar avtalur verða gjørdar um næminga- og læraraflutning, um breytalærarar, breytagjöld og um hóskaði høli til breytirnar.

At leggja breytaundirvísingina skilaliga til rættis er neyðugt við tøttum samstarvi ímillum ráðgevar ella fólk úr fólkaskúladeildini í Mentamálastýrinum og umboð fyri skúlar, kommunur og skúlastýri.

Tryggjað má verða breytunum nøktandi tímatal, sum ongantíð verður minni enn 6 tímar um vikuna.

Skúlavegleiðaraskipanin

Í § 24 í fólkaskúlalógini, 1. og 2. stk. stendur:

”Sett verður á stovn ein skúlavegleiðaraskipan at ráðgeva og leiðbeina næmingar í sambandi við útbúgvingar- og starvsval teirra. Landstýrismaðurin kann áseta gjøllari reglur um skúlavegleiðaraskipanina.”

Mentamálastýrið hevur gjørt eitt fyribils uppskot til reglur um skúlavegleiðaraskipan, men landsstýrismaðurin hevur ikki enn gjørt ta reglugerðina, sum honum eftir lógini er heimilað. Sostatt má uppskotið frá Mentamálastýrinum um “Reglur um skúlavegleiðaraskipanina” enn haldast at vera vegleiðandi.

Føroysk skúlavegleiðaraútbúgving byrjaði í 1998. 21 fólkaskúlalærarar hava tikið útbúgving sum skúlavegleiðarar.

Skúlavegleiðarafelag er stovnað við tí fyri eyga at ávirka starvsøkini hjá skúlavegleiðaranum.

Uppgáva skúlavegleiðarans er – bæði sjálvur, men eisini saman við flokslærararum og samstarvandi við hinar skúlans lærarar og aðrar vegleiðingarskipanir – at upplýsa og ráðgeva næmingum og foreldrum millum annað um vallærugreinir, breytir og tilboð, ið skúlin bjóðar, eins væl og arbeiðskunning, vinnulívskunning og um starvs- og útbúgvingarmøguleikar yvirhøvur. Skúlavegleiðarin samskipar alt vegleiðingararbeiðið í skúlanum ella í skúlaøkinum.

Í 1. - 6. flokki er fyribils ætlanin, at skúlavegleiðarin veitir læraranum ráð, so at teir skipa sjálvir fyri arbeiðs- og vinnulívskunning. Men til hetta virkseimið eru eingir tímar játtaðir.

Í 7.-10. flokki skal skúlavegleiðarin vegleiða einstaka næminginum. Høvuðsdentur verður lagdur á at velja.

Aðrar uppgávur hjá skúlavegleiðaranum eru: foreldrafundir, samstarvsfundir við heilsusystur, t.d. viðvíkjandi næmingum við serligum tørvi og øðrum sálarligum-/kropsligum trupulleikum. Tímatilfeingið til skúlavegleiðingina í 7.-10. flokki er ásett í semju frá 30. apríl 2000 ímillum Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið:

“Niðurskurðurin fyri skúlavegleiðing verður frá 1. august 2000 roknaður soleiðis: 7.-10. flokkarnir: Næmingatalið í skúlanum x 0,025. Harumframt verður latið 0,03 tímar/næming fyri teir næmingar í 8.-10. flokki, sum fara í starvspraktikk. Niðurskurðurin fyri skúlavegleiðingarskipanina verður galdandi fyri skúlaøki soleiðis, at niðurskurðurin í hvørjum einstøkum føri verður hóskandi. Minsti tímaniðurskurður fyri skúlavegleiðarar verður 2 tímar.”

Arbeiðsbólkurin heldur ikki, at hetta er nøktandi.

Flestir skúlavegleiðarar hava ikki umstøður at útinna sínar skúlavegleiðarauppgávur.

Hildið verður, at niðurskurðurin eftir semjuni ímillum Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið røkkur til næmingar í umleið tveimum vanligum skúlaflokkum.

Tilmæli

Arbeiðsbólkurin heldur,

at skúlavegleiðingini fyrst og fremst tørvar fleiri tímar, m.a. so at hon kann umfata allar flokkar.

Arbeiðsbólkurin mælir til,

at skipaða skúlavegleiðingin við tí einstaka næminginum verður stigvíst sett í verk og byrjar í 6. flokki,

at tímatalið í teimum hægri flokkunum verður økt so frægt, at tað munar

at avtalað verður minstatið í hvørjum flokki sær í teimum hægri flokkunum og

at skúlavegleiðararnir fáa betri arbeiðsumstøður viðvíkjandi hølum og øðrum, ið hvussu er í teimum stóru skúlunum, so at teir eisini á tann hátt eru betri fyri at útinna sítt arbeiði.

Skúlabókasavnið – námsfrøðiligur tænstudepil

Í fólkkaskúlalógarinnar § 23, 2. stk. er ásett:

“Í hvørjum skúla smb. § 30, 1. stk. verður skipað eitt skúlabókasavn sum námsfrøðiligur tænstudepil. Skúlabókasavnið er partur av virkseimi skúlans og galdandi bókasavnskípan. Í skúlabókasavninum skulu vera til taks undirvísingarmiðlar til undirvísing í skúlanum, herímillum eisini frílesibøkur. Skúlabókasavnið skal leiðbeina næmingarnar um tilfarsnýtslu.”

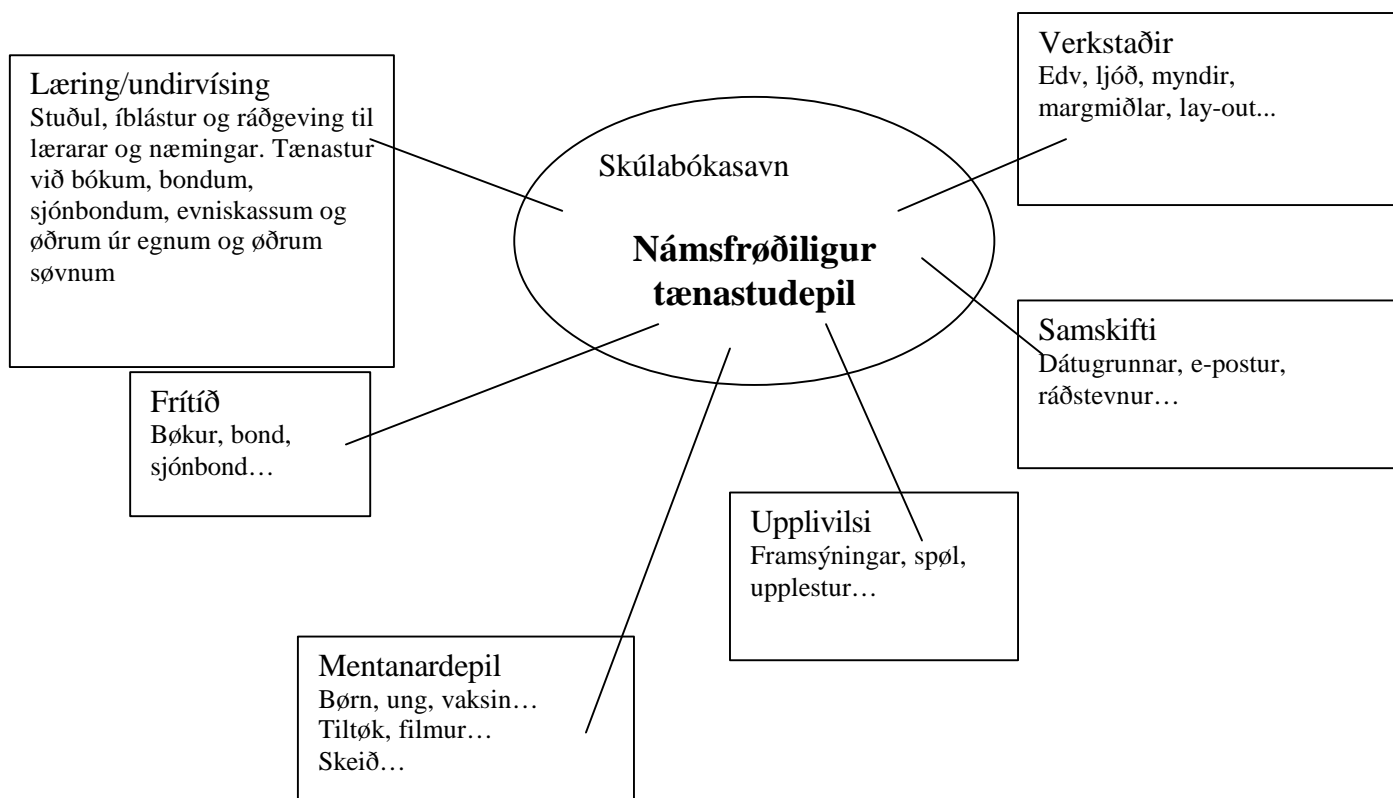
Sama lógargrein, 3. stk., sigur:

“Landstýrismaðurin kann áseta gjøllari reglur um endamál og virki skúlabókasavnsins.”

Lógin víðkar munandi um virkseimi hjá skúlabókasavninum.

Skúlabókasavnið skal verða meira enn bara eitt savn við bókum. Heitið er víðkað til námsfrøðiligan tænstudepil. Millum annað hevur tað við sær, at skúlabókasavnið verður ein miðdepil í virkseimi skúlans, ið skal veita undirvísing, stuðul, ráðgeving og íblástur til næmingar og lærarar.

Myndin niðanfyrir sýnir tær uppgávur, skúlabókasavnið sum námsfrøðiligur tænstudepil eigur at kunna røkja:

Afturat hesum kemur so savnsrøktin:

- at keypa bøkur, annað tilfar og amboð
- at gera bøkur og annað tilfar klárt
- at skráseta bøkur og annað tilfar
- at vraka bøkur og annað tilfar
- at halda amboð og tífíkt við líka
- at umvæla bøkur og tilfar
- at seta upp bøkur og tilfar

Av tilfari kann verða nevnt: ljóðbond, sjónbond, telduforrit og annað hóskaði útlánstílfar til undirvísing og kunning.

Savnsrøktin er partur av arbeiðinum hjá skúlabókavørðinum.

Støðan í lýtuni er, at flestir skúlar hava søvn við bókum. Sum heild eru hólvisviðurskiftini ikki tíðarhóskandi, og skráseting vantar. Eisini eru skúlar, ið vegna plásstrot eru noyddir at nýta skúlabókasavnið sum skúlastovu.

Kommunurnar, ið varða av skúlabókasøvnunum, raðfesta sera ymiskt, tí er ógviliga ójavn, hvussu skúlabókasøvnini eru fyri. Skúlabókavørðir hava ikki verið útbúnir í mong ár, og tí er vanligt, at lærarar við ongari skúlabókavarðauðbúgving røkja hetta starv. Tað er ikki nøktandi.

Arbeidsbólkurin er vitandi um, at tað er komið fyri, at tímar ætlaðir skúlabókasavninum hava verið nýttir at fáa tímatalvuna at ganga upp í aðrar mátar.

Í 8. punkti í semjuni millum Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið frá 30. apríl 2000 er ásett: “Frá 1. august 2001 fáa skúlar, sum hava skúlabókasavn, 0,06 tímar í niðurskurði fyri hvønn næming, ið skúlin hevur yvir 20.” Lagt verður afturat, í 10. punkti í semjuni, uttan fyri avtalu, at: “Undirvísingar- og Mentamálastýrið tryggjar, at tímaniðurskurður til skúlabókavørðir verður nýttur til at røkja skúlabókasavnið.”

Tilmæli

Í samanburði sínum av fólkaskúlalógini við núverandi viðurskifti á skúlabókasavnsøkinum kemur arbeidsbólkurin til ta greiðu niðurstøðu, at arbeiðið við skúlabókasøvnunum krevur ábøtur, skal fólkaskúlalógini verða gingið á mæti.

Umráðandi er við útbúgving og eftirútbúgving av skúlabókavørðum.

Meira tíð má verða til skúlabókasavnið/námsfrøðiliga tænaðupilun, serliga í teimum smærru skúlanum.

Dentur má verða lagdur á skrásetingina.

Við atliti at skúlabókasavninum er umráðandi við samskipan og samstarvi ímillum tey fólk, ið mynda undirvísingina í einum skúla, t.d. millum skúlabókavørð, leiðslu, lærarar, KT-vørð, skúlavegleiðara og onnur, og eiga stundir at vera til hetta samstarvið.

Kommunurnar hava fíggjarligu ábyrgdina av hølum og útbúnaðinum til skúlabókasavnið. Tí er so ógviliga umráðandi, at kommunurnar verða fullvæl kunnaðar um víðkaða arbeiðsøkið hjá skúlabókasavninum/námsfrøðiliga tænaðeplinum, og hvørji krøv hetta setur til útbúnaðin í einum veruligum námsfrøðiligum tænaðepli, samsvarandi ásetingunum í fólkaskúlalógini.

Menningarætlan í øllum skúllum

Í § 25 í lógtingslógini um fólkaskúlan stendur, at landsstýrismaðurin ger eina menningarætlan fyri allan fólkaskúlan.

Menningarætlanin er ætlað at verða eitt amboð hjá skúlunum at 1) meta um undirvísingina, 2) fyrireika nýggjar leiðir í undirvísingini og 3) fyrireika nýggjar leiðir í skúlans arbeiði sum heild.

Menningarætlanin skal royna at tryggja og síggja um, at skúlin alla tíðina mennir sítt arbeiði, tí skal menningarætlan skúlans gerast ein natúrligur partur av ráðleggingini í skúlanum.

Ynskiligt er, at allir skúlar, hvør í sínum lagi, gera eina menningarætlan annaðhvørt ár, og at henda menningarætlan verður latin Mentamálastýrinum. Menningarætlanin eigur at verða gjørd av námsfrøðiliga ráðnum og skúlastýrinum í felag.

Tað menningararbeiðið, sum gjørt verður í skúlanum, skal í høvuðsheitum verða innan fyri teir karmar, skúlin hevur, men skúlin kann søkja Mentamálastýrið um tímar at brúka til ráðleggingina hjá teimum lærarum, ið stíla fyri hesum menningararbeiðinum.

12. januar 2001 sendi landsstýrismaðurin, uttan at hesin arbeiðsbólkurin varð eftirspurdur, eina menningarætlan út til allar fólkaskúlar í landinum.

Í hesi ætlan mælir Mentamálastýrið skúlunum til í fyrstu atløgu at menna verkætlanararbeiðið í øllum flokkum við atliti at niðan fyri nevndu verkevnum:

- ráðlegging av undirvísingini
- lærarasamstarvinum
- næmingalagaðu undirvísingini
- flokklæraraarbeiðinum
- skúlabókasavninum sum námsfrøðiligum tænastruðum
- eftirmeting við atliti at øllum verkevnum
- foreldrasamstarvinum – samstarvinum millum skúla og heim
- umhvørvinum í skúlanum

Av tí at menningarætlanin er eitt nýtt øki í fólkaskúlalógini, átti arbeiðsbólkurin at havt fingið menningarætlanina til ummælis. Tó kom hon ikki til arbeiðsbólkin fyrr enn nakað eftir, at hon var send út til skúlarnar.

Arbeiðsbólkurin er samdur við Mentamálastýrið um, at ein tílík menningarætlan, sum skotin er upp av stýrinum, eigur at verða framd, so at hon sum frá líður gerst eitt natúrligt námsfrøðiligt grundarlag í undirvísingartilgongdini hjá føroyskum fólkaskúlalærarum.

Arbeiðsbólkurin mælir til, at ”Menningarætlanin fyri fólkaskúlan” verður framd í skúlaárinum 2002-2003 og frameftir. Hetta tilmæli kemst millum annað av, at lærarar og skúlaleiðslur – sum er – skulu í sínari undirvísing leggja upp fyri sera nógvum, eisini innihaldsligum, nýgerðum og avbjóðingum eftir fólkaskúlalógini. Arbeiðsbólkurin hevur havt í huga, at

fremjingin av eini skipaðari námsháttaligari menningarætlan fyri fólkaskúlan er treytað av dyggari undirtøku og munagóðari tileggjan frá lærarum yvirhøvur, og at slíkar ætlanir eiga at verða framdar í góðum samstarvi ímillum Mentamálastýrið, skúlaleiðarar, lærarar, næmingar og foreldur.

Í ”Menningarætlan fyri fólkaskúlan” er millum annað tikið til orða (á bls. 7):

”Sjálvt um kunngerðin bert fatar um verkætlanaruppgávuna á 9. og 10. flokksstigi, hevur tað týdning, at næmingarnir eru vanir við hesa arbeiðsgongd, tá ið teir eru komir so langt. Hetta gerst bert við, at teir gjøgnum alla skúlatíðina javnan arbeiða við verkætlanum. Tí ræður tað um, at allir lærarar skúlans taka henda hátt til sín og seta seg inn í arbeiðsgongdina og gera sítt til, at verkætlanararbeiðið gerst ein natúrligur partur á øllum flokksstigum.”

Tilmæli

Arbeiðsbólkurin er samdur í hesum sjónarmiðum og hevur tí mælt landsstýrismanninum til:

- at biðja allar fólkaskúlar um at nýorða skúlans lesiætlanir í hesum skúlaárinum (t.e. skúlaárið 2001-2002), so at verkætlanararbeiði gerst ein natúrligur partur í allari undirvísingini á øllum flokksstigum,
- at hinir tættirnir í ”Menningarætlan fyri fólkaskúlan” verða framdir í fólkaskúlanum frá skúlaársbyrjan 2002-2003 og frameftir.

Hetta tilmælið frá arbeiðsbólkinum hevur landsstýrismaðurin síðan tikið til eftirtektar og hevur í skrivi, dagfest 21. juni 2001, heitt á allar fólkaskúlar at bera so í bandi, at hetta tilmælið frá arbeiðsbólkinum verður fylgt.

Skólans leiðsla

Leiðsluuppgávir

§ 55, § 21 og § 45.

Skúlaleiðsla – uppgáva og menning

Sambært fólkaskúlalógini er greitt, at leiðsla skólans hevur fyrisingarligu og námsligu leiðsluna í skúlanum. Skúlaleiðslan verður framd í samskifti við myndugleikar, lærarar og næmingar soleiðis:

- Skúlaleiðarin hevur *ábyrgd* av virksemini skólans móttvegis skúlamyndugleikunum og ger uppskot til fíggarætlan og meginreglur fyri skólans virksemini
- skúlaleiðarin *samstarvar* við tey, sum sett eru í starv í skúlanum, stýrir og býtir arbeiðið teirra millum og tryggjar, at felags ráðlegging verður framd, so at allir næmingar fáa sínar avbjóðingar
- skúlaleiðarin hevur *eftirlit* við, at næmingarnir taka lut og fylgja nóg væl við í undirvísingini. Hann tekur allar ítøkiligar avgerðir viðvíkjandi næmingunum.

Nógv av hesum er ikki nýtt, men tá menning er í skúlanum og farast skal undir nýggj øki, skal tað verða gjørt í samstarvi við leiðsluna, og ofta er tað leiðslan, sum skal seta menningina í verk.

Nýggj øki

Talan er tó um tvey nýggj øki, sum hava munandi økta arbeiðsbeiðsbyrðu við sær:

- Tryggjan av felags ráðlegging millum lærarar (§ 21, stk. 2). Henda ráðlegging er nærri útgreinað í reglum frá 3. februar 2000.
- Eftirlit við luttøku og úrtøku einstaka næmingsins (§3, 1. stk., § 45, stk. 1 og § 55, stk. 5).

Hvussu tíðarkrevjandi slíkt arbeiði er, er ikki altíð so lætt at greina út. Ráðlegging, fundir og samrøður vera í tí vavi, sum tørvur er á, og møguliga krevja hesi øki mest tíð í fyrstani, til nýggir arbeiðshættir (sum t.d. toymissamstarv, ársætlanir og eftirmeting) eru fingnir í fasta legu. Tó kann hugsast, at menningin alla tíðina fer at hava við sær, at farið verður inn á nýggj øki, og uppgáva skúlaleiðarans tí støðugt verður at bróta upp úr nýggjum.

Námsfrøðiligt ráð

Sambært § 56 við útgreining í rundskrivi frá 20. juni 2001 verður stovnað eitt námsfrøðiligt ráð í øllum skúlum, sum hava í minsta lagi 20 næmingar og 2 lærarar. Skúlaleiðarin er formaður og leiðir fundirnar, sum skulu vera í minsta lagi 6 um árið.

Námsfrøðiliga ráðið kemur í staðin fyri lærararáðið. Formaður í lærararáðnum var lærararáðsformaðurin, og fyri hesa uppgávu varð hann løntur við 1 tíma um vikuna í niðurskurði. Lærararáðið og lærararáðsformaðurin fullu burtur 1. august 2001, og tað sama hendi við niðurskurðinum fyri uppgávuna hjá lærararáðsformanninum. Nú skal skúlaleiðarin røkja hesa uppgávu uttan serstaka samsýning fyri arbeiðið.

Skúlastýri

Sambært §§ 50 – 53 við útgreinung í meginreglum frá 23. mai 2001 verður valt eitt skúlastýri til hvønn sjálvstøðugan skúla. Skúlastýrið kemur í staðin fyri skúlanevndina og skal hava minst 6 fundir um árið.

Skúlaleiðarin er skrivari í skúlastýrinum uttan atkvøðurætt. Skúlastýrið ger ársfrágreiðing og sendir foreldrunum hana.

Sambært meginreglunum boðar skúlastýrið foreldrunum til fundar, har virksesemi skúlans og ársfrágreiðingin verða umrødd, og harafturat boðar stýrið samstarvsfólki skúlans til fundar í minsta lagi eina ferð um árið. Á fundinum verður virksesemi skúlans umrøtt. Skúlaleiðarin er tann, sum samskipar virksesemi skúlans, og tí má roknast við, at fyrireikingin og kunningin í sambandi við hesar fundir fyri ein stóran part verður hansara arbeiði.

Fyri arbeiði sítt í skúlastýrinum fáa teir 6 valdu limirnir fundarpening. Skúlaleiðarin, sum er fastur limur, fær ikki serstaka samsýning fyri teir fyrstu 6 fundirnar, men fær fundarpening sum hinir limirnir frá 7. fundi.

Ymisk sløg av skúlaleiðslu

Leiðsla skúlans er ymisk eftir skúlaslagi og skúlastødd. Í høvuðsheitum er talan um hesi sløg av skúlaleiðslu:

- Í skúlum, sum hava bara ein lærara, er hesin lærarin eisini leiðari skúlans.
- Í skúlum við næmingum úr 1. – 7. flokki er fyrstlærari leiðari skúlans. Tó hava 2 teir størstu skúlnarnir í hesum bólki skúlastjóra og varaskúlastjóra.
- Í onkrum skúlum, ið hava hava fleiri deildir, eru umframt skúlastjóra og varaskúlastjóra settir deildarleiðarar.
- Onkur av størstu skúlunum hevur 2 varaskúlastjórar.

Samsýning fyri leiðslu verður latin sum tímaniðurskurður eftir næmingatali, læraratali og pultstímatali. Harafturat fáa størru skúlnarnir grundniðurskurð. Hesi viðurskifti hava við sær, at lønta tíðin til skúlaleiðslu er sera ymisk – frá at vera eitt lítið ískoyti hjá einalæranum, til at verða býtt sundur millum skúlastjóra / varaskúlastjóra(r) / deildarleiðara(r) á størri skúlum. Við hesar skúlar verður niðurskurðurin fyri leiðslu býttur sambært avtalu millum Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið, sum kom í gildi 1. august 1998 (stk. 3 og 4).

Niðurstøða

Vavið í nýggju uppgávanum – at tryggja, at lærarar samstarva og at hava eftirlit við luttøku og úrtøku næminga – eru treytaðar av skúlastødd soleiðis, at arbeiðið er meira umfatandi í einum stórum enn í einum lítlum skúla.

Øðrvísi er við uppgávanum í námsfrøðiliga ráðnum og skúlastýrinum. Kravda fundatalið er tað sama í smáum sum í stórum skúlum. Av tí at leiðsluniðurskurður er tengdur at næmingatali, sum hevur við sær hægri lærara- og pultstímatal umframt størri grundniðurskurð, fáa skúlaleiðarar í smáu skúlunum ikki hóskandi samsýning fyri meira áløgdu uppgávarnar.

Arbeðsbólkurin mælir til at broyta skipanina, so at nýggju uppgávur skúlaleiðarans í námsfrøðiliga ráðnum og skúlastýrinum verða løntar við hókandi samsýning – ella at endurskoða grundniðurskurðin, so at hann samsvarar við øktu arbeidsbyrðuna hjá skúlaleiðarum í øllum skúlastøddum.

KT í fólkkáskúlanum

Kunningartøkni (KT) er ikki beinleiðis nevnd í fólkkáskúlalógini, uttan í viðmerkingum til lógina. Men í mars 1998 læt KT-nevnd fólkkáskúlans, sum landstýrismaðurin hevði sett, álit úr hondum um kunningartøkni í fólkkáskúlanum. Á bls. 15 í hesum álitum verður grundgivið fyri, hvussu § 5 saman við viðmerkingum og leiðbeinandi lesiætlanum heimila, at KT verður tikið inn í fólkkáskúlan. Í stuttum kann sigast, at teldan í skúlanum er eitt hent amboð í nógvum av tí, sum nýggja fólkkáskúlalógin krevur, t.d. næmingalagaðari undirvísing og verkætlanararbeiði.

KT er nógv ment í fólkkáskúlanum, síðan umrødda álitid kom. Fitt av peningi er brúktur til hetta økið. Allir lærarar hava tikið eitt 30 tíma grundskíð (KT-kort) við denti á at brúka telduna námsfrøðiliga. Kommunur hava fingið studning til teldukeyp, tá ið ásett tal av nógvum stórum teldum var til taks á skúlunum.

Tøknilig og námsfrøðilig menning

Tøkniliga eru flestir skúlar í Føroyum, serliga teir stóru- og miðalstóru, væl fyri, tá ið hugsað verður um teldur og forrit. Flestir skúlar hava 1 teldu í miðal pr. 9 næmingar, og er tað á góðari leið. Mentamálastýrið skumpaði rættiliga undir teldukeypið við tí studningi, sum latin varð til teldukeyp (700 kr. fyri hvønn næming). Men alt ov lítið er til av undirvísingarforritum, – serliga er tørvur á føroyskum undirvísingarforritum, nakað væl meiri er til taks av donskum forritum til flestu lærugreinirnar. Netsamband við ambætara er á flestum størri skúlum. Allir skúlar brúka FirstClass sum samskiptsmiðil, og tað hevur stóran týdning.

Verri stendur til við tí *námsfrøðiliga* partinum, og ein hin størsti meinbogi á KT-økinum enn er tørvandi førleiki hjá lærarunum. KT-koyrikortið setti bert gongd á nakrar fáar lærarar. Bara fáir lærarar fara í teldustovuna við næmingunum ella brúka sum heild KT í undirvísingini. Teldan verður mest brúkt sum skrivimaskina, leitimaskina og ikki minst sum spælimaskina. Tó eru lærarar, sjálvt um teir enn eru fáir, ið brúka KT í undirvísingini, har sum tað er hóskandi, einamest í kunningarlærugreinunum, til uppgávuskiving og leiting eftir tilfari og til samskipti.

At fáa teldurnar virknar í fólkkáskúlahøpi hevur í stóran mun verið gjørt sambært KT-álitinum frá 1998. Og hóast meiningarnar millum lærarar um KT sjálvandi eru ymiskar, má sigast, at menningin á hesum øki hevur verið stór og hevur verið við til at nútíðargjørt fólkkáskúlan. Men økið er nýtt, so at enn vantar í, at ymisk viðurskipti verða fingin í betri lag og verða øðrvísi skipað, t.d. hava flestir næmingar bert atgongd til teldurnar saman við lærara, og hetta ger, at telduútgærðin í skúlunum slítist ikki, men eldist í staðin.

KT-varðauppgávu skúlans

Til at samskipa KT við aðra undirvísing eru telduvørðir útbúnir og settir. Teir hava nýtt og stórt økið at røkja, og umstøðurnar enn eru ikki altíð nøktandi. Álit er skrivað um KT-varðauppgávu skúlans (17. mai 2001), og har verður ein arbeiðslýsing fyri KT-vørðirnar sett upp. KT-varðaskipanin er býtt í tveir partar, *røkt* og *vegleiðing*.

Við tí partinum, ið snýr seg um at fáa teldukervini at virka, stendur hampiliga væl til, men við tí námsliga partinum: at fáa KT upp í undirvísingina sum natúrligt og hent arbeiðsamboð og undirvísingarmiðil, er langt eftir á mál. Mælt verður til hesi tiltøk:

1. Upp aftur at *uppstiga fôrleikar lærara/næminga* at nýta KT sum hjálparamboð í undirvísingini. Hesum skeiðum kundi KT-vørðurin á skúlanum tikið sær av.
2. At fáa orðaða *KT-ætlan (teldupolitikk)* í hvørjum einstøkum skúla. Hetta skulu lærarar skúlans vera við til at smíða og gera av.
3. Ætlanin at skipa ein *námsfrøðiligan tænaustudepil* í skúlum, har tað ber til, eigur ikki at sovna. Verður ein loysn gjørd, ið skilagott samskipar KT-økið og bókasavnið í skúlunum, gerst ein natúrlig eind, sum kann veita næmingum og lærarum eina nógv betri tænaustu.

Tikið samanum ber til at siga, at KT-varðaskipan, so sum hon er lýst í arbeiðslýsingini, er ein góð føroysk loysn, og tá ið skipanin fer at virka til fulnar, kemur rættiliga gongd á.

Eftirútbúgving

Tá ið lærarar tóku KT-kort fólkaskúlans, varð tað gjørt í arbeiðstíð læraranna, meðan næmingarnir fingur frí. Harvið vórðu eingir pengar brúktir til vikarútreiðslur. Men eftir hetta grundskeið er ikki annað trúligt, enn at nógv tíð má verða brúkt at læra seg at nýta KT í undirvísingini. Tá ið eftirútbúgving hevur staðið lærarum í boði, hevur KT sum oftast verið ein partur av skeiðunum. Tað er og verður eisini neyðugt, um nøkur nytta skal fáast burtur úr tí stóru íløgu, sum er og framvegis fer at verða gjørd í hetta økið.

Fígging

Ein ávirkan, ið lærarar kenna á egnum kroppi, er hon, at skulu teir fylgja nógv væl við, mugu teir útvega sær eina nýggja og dýra teldu heima – við interneti, sum teir sjálvir skulu gjalda.

Nú ið KT, sum nýtt øki í fólkaskúlanum, ger nógv um seg og krevur stóra fígging, eigur fíggingin ikki at verða tikin frá øðrum virkandi þørtum í skúlanum, tí at KT er ikki komin í staðin fyri aðrar partar í fólkaskúlanum, men umframt. Fíggingin av *tólbúnaði* (hardware) og *ritbúnaði* (software) er, tá ið áðurnevndi stuðul úr Mentamálastýrinum er frá, ein kommunal uppgáva. Skúlarnir eru í løtuni væl brynjaðir við KT-tólbúnaði og almennum forritum, tó ikki undirvísingarforritum. Flestar leiðslur og kommunur hava verið sera positivar og lagt stórar peningaupphæddir í KT-økið.

KT-depilin

KT-depilin umsitir og samskipar KT-økið í fólkaskúlanum. Hann fær sína játtan av fólkaskúlaøkinum. Hann tekur sær av at umsita SAMHØLL (FirstClass), sum umsitir teldupostadressur og ráðstevnur, ið standa øllum næmingum og lærarum í boði. Ætlanir eru at víðka um tænaustunar í FirstClass skipanini, so at hvør brúkarari kann leggja heimasíður í FirstClass. Onnur mál, ið liggja frammarlaga, eru: stuðul til net í skúlunum, rættstavarar til FirstClass og helst eisini onnur forrit.

Tilmæli

Arbeiðsbólkurin mælir til, at KT-depilin – í neyðugum samstarvi við aðrar ráðgevar í undirvísingarverkinum – fer undir at gera eina miðvísa KT-útbyggingarætlan í undirvísingarhøpi í fólkaskúlanum. Samstundis eiga somu partar at leggja til rættis og betra umstøðurnar, so at til ber at fremja undirvísingarverkætlanir, sum í stóran mun nýta KT.

Hesar verkætlanir kunnu so gerast støði undir útbyggingarætlanini viðvíkjandi KT í allari undirvísingini í fólkaskúlanum.

Undirvísingarmiðlar

Alment er at siga um undirvísingarmiðlar til næmingar í fólkkúlaaldri, sama hvar í heiminum vit eru, at miðlarnir eiga altíð at vera lagaðir eftir natúrligu fyritleytingunum hjá næmingunum, á annan bógvin eftir aldurstigi og búning, á hin bógvin málsliga, mentanarliga, eftir landsins sjálvsfatan og samleika. Øðrvísi fær tað valla verið. Undirvísingarmiðlar um allan heim byggja vitandi og við vilja á heimligt støði í upprunalandinum og eru óloysiligir partar í landsins sjálvsfatan og samleika.

Føroya Lærarafelag

Av søguligum orsökum er undirvísingarmiðlaútgávan á føroyskum, sum vit fyrr nevndu skúlabøkur, eftir stívliga hundrað árum vaksin upp – úr ongum. Hetta hevur á mangan hátt verið slóðbrótandi starv, ja eitt veruligt bragd, bæði yrkisliga og málsliga, av tí at føroysk yrkislig grundgransking í landsins ymisku yrkisevnum – sum í flestum londum hevur verið so algongd – hevur í Føroyum ikki á sama hátt verið hævundinum atkomandi. Í søguligum baksýni hava føroyskir fólkkúlalærarar og felag teirra, Føroya Lærarafelag, verið áhaldandi virkin í allari hesari tilgongdini, av tí at føroysk undirvísingarmiðlaútgáva og Føroya Lærarafelag eru so at siga javngomul. Ikki er ov mikið sagt, at bæði Føroya Skúlabókagrunnur og Bókadeild Føroya Lærarafelags eru úrslit av virkseminum hjá føroyskum fólkkúlalærarum og teirra yrkisfelag. Verður rætt atborið, eigur ein styrkin við føroyskum undirvísingarmiðlum at vera, at virkandi lærarar í fólkkúlanum gera og viðgera undirvísingarmiðlarnar, ráðgeva og í summum førum royna miðlarnar, áðrenn teir verða endaliga latnir fólkkúlanum.

Mál og undirvísingarmentan

Málsliga og mentanarliga er føroysk undirvísingarmiðlaútgáva komin styttri á leið á summum lærugreinaøkjum enn á øðrum. Til dømis brúkar fólkkúlin enn danskar undirvísingarmiðlar í undirvísingini í donskum øll skúlaárin, alt gjørt við støði í danskmæltari móðurmálsundirvísing, sum vituligt er. Tann logiska avleiðingin *kann* verða, at føroyingar í royndum fáa tvífalda móðurmálsundirvísing, aðra í føroyskum og hina í donskum, har sum tann danska verður lutfalsliga greiniligari og sterkari, av tí at danskt undirvísingarmiðlaúrval í móðurmálsundirvísingini er so mikið størri. Í sama mun er tørvurin stórus á einari dagføring og nýtidargerð av undirvísingarmiðlunum í føroysku móðurmálsundirvísingini øll fólkkúlaárin. Í øðrum málum, t.e. í enskum og týskum, tróta føroyskir undirvísingarmiðlar, sum kann fara at kennast upp aftur meinari hjá teimum yngstu næmingunum, nú ið enskt er vorðin kravd lærugrein í 5. flokki.

Broyttar fyritleytingir

Nýggjum lærugreinum eftir fólkkúlalógini, til dømis náttúru / tøkni í 4.-6. flokki, tørvar hóskaði og viðkomandi undirvísingarmiðlar, sum ger, at alt hetta lærugreinaøkið eigur at verða endurnýggjað og dagført. Tað snýr seg um lærugreinir so sum heimstaðarlæru, landalæru, alis- og evnafrøði, lívfrøði og annað, sum á onkran hátt er knýtt at einum ella fleiri av hesum lærugreinunum. Her áttu eisini at verið góðir móguleikar at útvega fjølbroyttar undirvísingarmiðlar, sum veita næmingunum ‘fakliga djúphugsan, høpi og heild’, og sum leggja upp til ‘undirvísing í tvørgreinaligum evnum og spurdómum’, so sum tann yvirskipaða undirvísingarlaga innihaldsorðingin í fólkkúlalógini leggur upp til.

Eitt er lærugreinaðkið, ið er vordið nógv umskipað eftir fólkaskúlalógini: handaverk og list – umboðandi tónleik, tilevning, handarbeiði, smíð og heimkunnleika. Hetta økið hevur tørv á bæði nýggjum og dagførdum undirvísingarmiðlum.

Til tey kravdu undirvísingarevnini eftir 8. § og til valgreinirnar í framhaldsdeildini, t.e. í 8.-10. skúlaári, eftir 9. § í fólkaskúlalógini eru fáir undirvísingarmiðlar, sum eru gjørdir við undirvísingarligum endamáli burturav. Her mugu vit ásanna, at tørvurin á hóskandi undirvísingarmiðlum er ovurhonds stórus og verður ikki rokkin eftir einum degi. So mikið meira umráðandi er, at teir skúlans myndugleikar, sum av undirvísingarmiðlaútgávuni varða, gera eina framhaldandi raðfesting viðvíkjandi útgávutørvinum á øllum hesum økinum, sum alsamt rúmkar evnavalið í undirvísingarhøpi og fakliga valmøguleika næmingsins og lærarans at fáa hendur á hóskandi undirvísingarmiðlum til valgreinirnar í framhaldsdeildini og til tey kravdu undirvísingarevnini.

Raðfesting, nýgerð og endurnýggjan

At útvega øllum fólkaskúlanum dagførdar undirvísingarmiðlar í øllum lærugreinum, valgreinum og undirvísingarevnum, eisini har sum aðrir føroyskir miðlar eru tøkir frammanundan, og yvirhøvur at stuðla skúlans fakliga og námsliga arbeiði, er ein umfatandi og kravmikil arbeiðssetningur, sum er altíð aktuellur. Eftir síni náttúru er hetta eitt virksemt, ið ongan enda tekur, eitt arbeiði, sum ongantíð hvørki kann ella eigur at vera fullgjørt, av tí at eitt og hvørt tilfar og hvør einasti undirvísingarmiðil, sum einaferð hava verið gjørd ella framleidd, eiga alla tíðina at verða endurskoðað, dagførd og endurnýggjað.

Teldutøkir miðlar

Sum nevnt verður í viðmerkingunum til fólkaskúlalógina, eigur teldan at verða brúkt sum eitt hent og natúrligt amboð í allari undirvísingini í fólkaskúlanum, á øllum fakøkjum og øllum flokstigum. Eftirsíðan er tað hent, at teir móguleikar, ið teldan veitir innan kunningartøkni, eru gjørdir fólkaskúlanum algongdir, eins og førleikin hjá fólkaskúlalærarunum og -næmingunum í hesum miðlinum hava verið fyrri stórum vøkstri. Tann arbeiðsbólkur, ið hetta álitid skrivar, vísir til “Kunningartøkni í fólkaskúlanum” (frágreiðing og tilmæli, mars 1998). Arbeiðsbólkurin er samdur við tað tilmælið, ið har verður orðað, at útlendsk undirvísingarforrit verða umsett / føroyskað og yvirhøvur verða lagað til føroysk viðurskifti, eins og endamálið – í einum skipaðum samstarvi ímillum natúrliga avvarðandi almennar tænaustovnar í skúlaverkinum og privatar KT-fyrirtøkur – eigur í rímligan mun at umfata heimagjördar føroyskar telduútgávur og heimagjördar føroysk undirvísingarforrit.

Mið og mál – og miðil

Nú á døgum verður mangan hildið fram, at undirvísingarmiðilin seta lærari og næmingar sjálvir saman burtur úr ymiskum tilfari, sum lærari og næmingar miðvíst leita sær fram, og úr tilfari, ið næmingar og lærari dagliga koma fram á í næminganna gerandisdegi – at undirvísingin soleiðis hevur móguleikar í sær at verða meira tvørgreina-, spurdóms- og veruleikakend. Framvegis verður hildið fram, at bæði bráðskiftið innan so mong fak- og lærdómsøki eins og tøkniligir móguleikar at finna upplýsingar, viðgera tær og leggja tær fram eggjar til, at lærarin fer soleiðis fram í eini dagførdari og viðkomandi undirvísing.

Hetta er alt gott og væl. Men vit eiga í sannleikans navni at viðmerkna, at tað hvørki kann ella eigur at standa einsamalt. Tann vanligi lærarin í sínum vanliga undirvísingarliga

gerandisdegi hevur harumframt altíð fyri neyðini at hava væl gjøgnumarbeiddar, væl royndar og skipaðar undirvísingarmiðlar við hondina, samsvarandi galdandi lesiætlanum og undirvísingarkrøvum, sum einum av hornasteinunum ella sum grundarlag í dagligu undirvísingini ár um ár.

Útlenskar fyriritreytir

Í størri londum enn okkara við nógvar ferðir størri næmingatalið (eitt nú í Danmark, sum vit av góðum grundum kenna so væl) er hetta at gera undirvísingarmiðlar og skúla- og yrkiskbøkur ein ídnaður og ein vinnuvegur, sum umframt at útvega skúlunum dagfórdar og hóskandi miðlar, eisini hevur til endamáls at veita forløggunum og teimum, sum annars eru knýtt aftur at útgávuunum í øllum teimum ymisku framleiðsluliðunum, peningaligan vinning. Alsamt er kapping ímillum forløgini um marknaðin, sum eisini sæst aftur í, at ein stríður streymur av útgávum verður støðugt endurtikin við smærri og størri avbrigdum, alla somlu tíðina.

Føroyskar fyriritreytir

Í Føroyum letur ein tílk mannagongd seg snøgt sagt ikki gera av teirri einføldu orsök, at minstamarkið fyri næmingagrundarlagnum undir fíggarligum avkasti av teirri skipaðu, framhaldandi undirvísingarmiðlaútgávu er ikki til steðar. Tí var í sínari tíð, í einum samstarvi ímillum skúlans fólk og tann politiska landsmyndugleikan, løgting og seinni eisini landsstýri, neyðugt at taka avleiðingarnar av hesari sannroynd og gera eina serliga føroyska útgávuskipan til skúlaverkið, Skúlabókagrunn (løgtingsins) frá 1. desember 1936 og Føroya Skúlabókagrunn síðan 13. mai 1959, so at útvegan av undirvísingarmiðlum gjørdist ein partur av tí skipaða undirvísingarverkinum, við løgtingslóg og landsstýrisreglugerð, við løgtingsins skúlabókanevnd og við ásettum útgávustuduli á løgtingsins fíggarlóg.

Í øðrum lagi letur sama mannagongd sum í útlandum seg ikki gera av teirri einføldu orsök, at vit í Føroyum liva í einum samfelagi, har sum menniskjaligt og fíggarligt tilfeingið er rættiliga avmarkað í mun til tann ovustóra útgávutørvin á nærum øllum útgávuøkjum. Tí áliggur teimum, sum varða av undirvísingarmiðlaútgávu, ein serlig ábyrgd at raðfesta alt fólkaskúlaøkið við einum heildarsjónarmiði í huga. M.a. av hesari orsök, men eisini til tess at fáa frægastu fíggar- og arbeiðsrúmdina at leggja størri og vaksandi undirvísingarpartar undir føroyskt mál og tað, sum meira er – at fáa teir viðgjørðar úr føroyskum sjónarhorni, munnu bestu ráðini vera at gera undirvísingarmiðlaútgávuvarnar so mikið almennar ella breiðar, at tær kunnu verða standandi í eina tíð. Hin vegin er púra greitt, at tess almennari útgávuvarnar eru, jú størri verður tørvurin á hóskandi arbeiðsuppgávum til útgávuvarnar. Arbeiðsbólkurin mælir til, at henda leiðin verður gingin, og at meginreglan í øllum útgávuunum til fólkaskúlaøkið verður, at hóskandi arbeiðsuppgávur verða gjørdar sum ein samansjóðaður partur av útgávuheildini.

Fjølbroyni og tileggjan

Umframt játtanina til útgávuvirksemi hjá Føroya Skúlabókagrunni á løgtingsins fíggarlóg vísir arbeiðsbólkurin til serstaka rakstrarjáttan á fíggarløgtingslógini, ið Mentamálastýrið hevur at ráða yvir, nevnd Skúlabókagerð. Henda rakstrarjáttan er í tíðarskeiðinum 1997-2001 vaksin úr 270.000 kr. upp í 776.000 kr., ið svarar til umleið triðingin av útgávujáttanini hjá Føroya Skúlabókagrunni.

Játtanin verður brúkt at samsýna teimum, ið skriva skúlabøkur, vanliga sum tímaniðurskurður í undirvísingini hjá viðkomandi lærara. Játtanin er eisini ætlað privatum forløgum, sum geva

út skúlabøkur og kunnu søkja Mentamálastýrið um stuðul til handrit o.a., ið Mentamálastýrið eigur at góðkenna eftir fakligari meting.

Arbeidsbólkurin heldur, at hetta er ein rímilig skipan eftir føroyskum viðurskiftum, og at hon fremur eitt ávíst og neyðugt fjølbroytni. Tí mæla vit til, at nevnda skipan verður hildin uppi. Tó vil arbeidsbólkurin leggja dent á, at Mentamálastýrið í fakligu viðgerð sínari og góðkenning av handritum o.ø. eigur at tryggja sær, at teir undirvísingarmiðlar til fólkaskúlan, ið stuðlaðir verða, eru í góðum samsvari við fólkaskúlalógina, við galdandi lesiætlanir og aðrar forskriftir fyri fólkaskúlaøkið.

Niðurstøða og tilmæli

Arbeidsbólkurin er av teirri áskoðan, at fólkaskúlin hevur rætt til dagførdar undirvísingarmiðlar fyri teir, sum slítast og eldast, og at fólkaskúlin hevur rætt til føroyskar undirvísingarmiðlar í øllum lærugreinum, valgreinum, undirvísingarevnum og fakøkjum, har sum eingir hóskaði føroyskir undirvísingarmiðlar eru frammanundan.

Arbeidsbólkurin er vitandi um ætlanir hjá Mentamálastýrinum, sum frammi hava verið, um at dagføra og nýtiðargera regluverkið um undirvísingarmiðlaútgávuna og Føroya Skúlabókargrunn, m.a. við atliti at stýrisskipanarlóg og játtanarskipan.

Arbeidsbólkurin tekur undir við, at tann neyðuga dagføringin verður framd, og at lóggivið og lagt verður til rættis á ein tílíkan hátt, at regluverkið í síni skipan virkar fremjandi á útgávuvirksemið, at ávirkanin frá virkandi fólkaskúlalærarum á útgáurnar verður varðveitt og tryggjað, at fíggarligu fyrirtreytirnar at leggja samanhangandi útgávueindir til rættis og gera umfatandi langtíðar útgávuaætlanir verða endurnýggjaðar og -mentar.

Eftirútbúgving

Eftirútbúgving av lærarum fólkaskúlans er heimilað í:

a. Folketingslov nr. 52 af 14. februar 1979 for Færøerne om læreruddannelsen, som sat i kraft ved B. nr. 71 af 01.03.1984, §§ 3 og 4

á. Ll. nr. 69 frá 28. mai 1980 um læraraútbúgving, §§ 25, 26, 27 og 28

b. Rundskriv nr. 1 frá 9. juni 1992 um Eftir- og framhaldsútbúgving av lærarum fólkaskúlans.

d. Reglugerð frá 9. juni 1992 fyri námsfrøðiliga leiðaran av eftir- og framhaldsútbúgvingini av lærarum fólkaskúlans.

Fólkatingslógin vísir á, at framhaldsútbúgving av lærarum fólkaskúlans kann fara fram á útbúgvingarstovnum í Føroyum ella í Danmark. Tað er føroyska heimastýrið, sum ásetur nærri reglur um framhaldsútbúgving av lærarum fólkaskúlans, men tó verða reglur, sum viðvíkja framhaldsútbúgving á útbúgvingarstovnum í Danmark, ásettar av kenslumálaráðharranum eftir tingingar við heimastýrið.

Í 6. tátta í lógtingslógini um læraraútbúgving verður sagt, at víðari útbúgving av lærarum fólkaskúlan kann fara fram á útbúgvingarstovnum í Føroyum, í Danmark og í øðrum londum. Harumframt er víst á skipan viðvíkjandi vikarútreiðslum, at lærarar, ið eru í eftirútbúgvingini, kunnu fáa vikarútreiðslurnar afturgoldnar eftir reglum, sum landsstýrið ásetur, og at landsstýrið ásetur reglur um í hvørjum vavi, tímatal í víðari útbúgving verður roknað upp í skylduga tímatalið hjá lærarum.

Við heimild í § 25, 2. stk. í lógtingslógini um læraraútbúgving hevur landsskúlaráðið ásett reglur um eftir- og framhaldsútbúgving av lærarum fólkaskúlans. Nevndu reglur eru seinast ásettar í rundskriv nr. 1. frá 9. juni 1992 um "Eftir- og framhaldsútbúgving av lærarum fólkaskúlans." Hetta rundskriv kom í staðin fyri rundskriv um eftirútbúgving av lærarum fólkaskúlans frá 15. november 1988.

Stuttskeið

Læraraskeið hava verið hildin alla farnu øld. Tey fyrstu vóru hildin í 1903 og 1904 og vóru 4 vikur. Hildin vóru ymisk faklig og námsfrøðilig skeið, t.d. í sangi, ítrótti, enskum, landalæru, føroyskum og námsfrøði. Skeiðini vóru ymisk í vavi og innihaldi, men vanliga vardi hvørt skeiðið 2 vikur. Undirtøkan var góð ímillum lærarafólk. Ludvík Petersen sigur í bók síni "Skole på Færøerne i 1000 år," at í 1932 vóru hildin stuttskeið í nógvum lærugreinum, og 43 lærarar vóru á skeiði, sum var umleið 40% av lærarunum í Føroyum.

Í samstarvi við Danmarks Lærerhøjskole (DLH), sum fyri stuttum er broyttur til Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU), skipaðu Færøernes Skoledirektion og Landsskúlaráðgevin fyri stuttum læraraskeiðum, vanliga við skúlaársenda ella við skúlaársbyrjan. Seinni eru skeiðini, so hvørt tey gjørdust fleiri í tali, lögð alt skúlaárið.

Ársskeið

Umframt stuttskeiðini hava lærarar eisini havt móguleika fyri meira umfatandi eftirútbúgving á ársskeiðum. Hesi ársskeið vóru á Danmarks Lærerhøjskole ella á Danmarks Lærerhøjskole for Legemsøvelser.

Ikki ber til at siga við vissu, nær lærarar byrjaðu at fara á ársskeið, men vit vita, at longu tíðliga í farnu øld hava lærarar verið á ársskeiði í Danmark. Eisini fingur somu lærarar høvi til at fara bæði tvær og tríggjar ferðir á ársskeið í Danmark ella aðrastaðni, so ikki kann sigast annað enn, at tá var stórir dentur lagdur á, at lærarar fingur høvi at dagføra sín fakliga og námsfrøðiliga førleika.

Umframt ársskeið í Danmark hava lærarar tikið framhaldsútbúgvingar, diplom, cand. ped. og styttri útbúgvingar sum skúlabókavardaútbúgving og onnur faklig skeið. Harumframt hava lærarar nomið sær útbúgving á DLH sum fjarlesandi, bæði stuttskeið og framhaldsútbúgving.

Seinni eru ársskeið vordin fastur táttur í eftirútbúgvingini í Føroyum.

Ludvík Petersen greiðir í oman fyri umrøddu bók frá, at skúlaárið 1944-45 skipaði Føroya Lærarafelag á fyrsta sinni fyri ársskeiði. Á skeiðnum var undirvíst í lærugreinunum støddfrøði, alisfrøði, enskum og fornorrønum, og var skeiðið ætlað lærarum, ið høvdu eina 3-ára læraraútbúgving. Eisini er forvitnisligt at lesa, hvussu skeiðið var skipað. Um heystið var skúlagongd í tveir mánaðir suðuri í Vági, um veturin var fjarskeið, og um várið var aftur skúlagongd, nú í Havn. Ársskeiðið endaði við próvtøku.

Í sekstíárunum skipaði Føroya Náttúrugripasavn bæði fyri ársskeiði og framhaldsskeiðum í náttúrufrøði. Framhaldsskeiðini vóru í 3-4 mánaðir. Fróðskaparsetur Føroya hevur eisini, síðan tað var stovnað, skipað fyri ársskeiðum fyri lærarum.

Ársskeiðini í Føroyum gjørdust alt meira vanlig í sjeyti- og áttatiárunum. Fróðskaparsetur Føroya skipaði í samráð við Landsskúlafyrisingina fyri ársskeiðunum, men sum frá leið, varð hildið, at Landsskúlafyrisingin átti at taka sær av eftirútbúgving av fólkaskúlalærarum, serliga við atliti at tí námsfrøðiliga partinum í eftirútbúgvingini. Landsskúlafyrisingin setti sær tí fyri at skipa ársskeiðini. Víst var til heimildina í § 25 í lögtingslóg um læraraútbúgving. Avgjørt varð, at Landsskúlafyrisingin sum eitt av sínum virkisøkjum skuldi skipa fyri eftir- og framhaldsútbúgving av lærarum fólkaskúlans.

Umframt eftirútbúgving í Føroyum og í Danmark hava lærarar eisini havt móguleika at verið á ársskeiði í Onglandi og á stuttskeiðum í Týsklandi, Onglandi og Íslandi. Skeiðini í Týsklandi hava Deutsche Auslandsgesellschaft og Goethe Institut stuðlað, soleiðis at Landsskúlafyrisingin, seinni Mentamálastýrið, hevur ikki goldið fyri upphald og undirvísing.

Landsskúlafyrisingin skal hava eftirútbúgvingina um hendi

Í juni 1988 var Rundskriv um eftirútbúgving av lærarum fólkaskúlans lýst, og sama árið var námsfrøðiligur leiðari settur í hálvtt starv at hava dagligu fyrisingarligu og námsfrøðiligu leiðsluna av eftirútbúgvingini um hendi. Eisini setti landsskúlastjórin eina ráðleggingarnevnd at leggja skeiðini til rættis. Tá ið leiðarin av eftirútbúgvingini fór úr starvi fyri aldur á heysti 1997, var leiðari ikki settur í hansara stað, tí at ætlanin var at umskipa eftirútbúgvingina,

soleiðis at eitt fólk var sett at hava um hendi eftirútbúgving fyri alt undirvísingarverkið. Eisini hevur verið víst á, at leiðarin av eftirútbúgving skal umsita onnur málsøki sum starvsfólkapolitikk og kunningartøkni.

Eftirútbúgvingin mentist nógv í áttati- og seinast í nítiárunum. Stuttскеiðini øktust og vóru fjølbroytt í innihaldi. Dentur var lagdur á, at skeiðini vórðu lagað til dagsins skúla bæði viðvíkjandi fakligum og námsfrøðiligum innihaldi.

Avtala var gjørd við DLH um at læna lærarar til eftirútbúgvingarskeiðini, soleiðis at meginparturin av eftirútbúgvingini kundi verða framdur í Føroyum. Fleiri lærarar vóru á ársskeiði í Føroyum, og færri lærarar fingi høvi til at eftirútbúgva seg í Danmark. Hetta komst eisini av, at danir broyttu eftirútbúgvingarskipanina á DLH miðskeiðis í nítiárunum, soleiðis at summi skeið eru 1-2 vikur, men onnur eru ein dag um vikuna alt skúlaárið ella part av skúlaárinum. Tí hevur verið trupult hjá lærarum at sett hesi skeiðini saman til eitt heilt ársskeið. Tó hava føroyskir lærarar havt høvi at taka lut í framhaldsútbúgvingum innan cand. ped. og diplomútbúgving, sum verða nomin sum ársskeið.

Skipan av eftirútbúgvingini

Á hvørjum ári verður, sum aðrastaðni greitt frá, ein partur av játtanini til fólkaskúlan brúktur til eftirútbúgving. Í kreppuárunum hevur játtanin til eftirútbúgving verið munandi skerd, av tí at játtanin til fólkaskúlan so dánt hevur rokkið til kravdu undirvísingina. Skúlaárið 1998-99 hækkaði játtanin aftur, men bæði í skúlaárinum 1999-2000 og 2001-2002 hevur játtanin verið so tepur, at ársskeið ikki hava verið skipað í Føroyum. Skúlaárið 1999-2000 fekk landsstýrismaðurin eykajáttan til vega um heystið, so at stuttskeiðini vórðu munandi fleiri tað skúlaárið, og flestir lærarar, ið søktu, fingi tillutað tvey stuttskeið. Í hesum skúlaári er upp aftur verri statt, og ikki er farið undir stuttskeiðini fyrr enn í desember mánaði 2001.

Eftirútbúgvingin verður boðin lærarum sum víðari útbúgving, ársskeið, stuttskeið ella sum framhaldsskeið. Framhaldsskeið, sum her verður hugsað um, eru skeið, sum eru ein dag um vikuna alt skúlaárið á tamb. Hetta er tó bara roynt skúlaárið 2000-2001, men varð ikki tikið upp aftur árið eftir, av tí at eingin fígging var tøk til eftirútbúgving við skúlaársbyrjan 2001-2002.

Meginparturin av stuttskeiðunum vóru og eru 1 vika ella 2 vikur. Lærarar hava í mesta lagi kunnað verið á skeiði annað ella triðja hvørt ár, men síðan játtanin hækkaði aftur skúlaárið 1998-99, eru næstan allir lærarar, ið hava søkt, slopnir á eitt og nógvir á tvey stuttskeið. Hetta kemst eisini av, at so at siga øll stuttskeiðini eru opin skeið, t.e. eingi skeið eru bara fyri lærarar á ársskeiði.

Tað er ein ráðleggingarnevnd, ið leggur skeiðini til rættis, og eftir at nýggja fólkaskúlalógin var samtykt, hevur ráðleggingarnevndin sett sær sum mál, at stuttskeiðini skulu fata um nýggju tættirnar í fólkaskúlalógini, ið m.a. eru: verkætlanararbeiði í øllum flokkum, verkætlanaruppgávan í 9. og 10. flokki, teldan sum amboð í undirvísingini, næmingalagað undirvísing, støðug eftirmeting, toymisarbeiði, flokslæraraarbeiði, leiðsla og skúlamenning, bókasavnið sum námsfrøðiligur tænaustudepil, náttúra og tøkni, handaverk og list, drama og leikur, skúlavegleiðara- og telduvarðauktútbúgving og samstarv millum skúla og heim.

Tann eftirútbúgvingarskipan, sum verið hefur, kann óivað bætast nógv. Ávíst hefur verið millum annað, at stórir munur er á teirri skúling, lærarar á ársskeiði hava møguleika at ognar sær aftur ímóti teimum lærarum, sum bara sleppa á eitt til tvey stuttskeið. Eisini er lærari á ársskeiði ógvuliga "einsamallur," tá ið hann kemur aftur í skúla, tí at hinir lærararnir í skúlanum kenna, sum vituligt er, einki til ta undirvísing, sum hesin lærari hefur fingið, og tí – verður hildið fram – gagnar ársskeiðið hjá tí einstaka læraranum ov lítið skúlans arbeiði sum heild.

Tørvur á eftirútbúgving

Tørvurin á eftirútbúgving hefur valla nakrantíð verið størri enn nú. Samfelagið er í stóðugari menning, og hetta setur stór krøv til dagfórda útbúgving. Serliga tøkniliga menningin seinastu árin hefur elvt til, at førleikakrøvini broytast munandi skjótari enn bara fyri fáum árum síðan. Eisini broytti hugburðurin til arbeiðslag, at tú bæði skalt arbeiða sjálvstøðugt og í verkætlanum, setur øðrvísi krøv.

Við teirri sannføring, at fólkaskúlin skal verða í samsvari við tað samfelag, vit liva í, verða við jøvnum millumbili broytingar gjørdar í fólkaskúlalógini. Vit hava júst fingið nýggja fólkaskúlalóg, sum er sett í verk í stigum, soleiðis at 1. august 2001 varð lógin sett í gildi í fullum líki.

Nýggja fólkaskúlalógin setur stór krøv til lærararnar at nema sær førleika til at taka á seg nýggjar lærugreinir, undirvísingar- og arbeiðhættir, ráðlegging, samstarv og hegni at duga at nýta teldu sum amboð í undirvísingini. Tí er tørvurin á eftirútbúgving innan skúlagátt alstórir.

Hetta ásannaðu landsstýrismaðurin í undirvísingarmálum, tá ið fólkaskúlalógin varð lögð fram, og meirilutin í Løgtingsins Mentanarnevnd undir viðgerðini í løgtinginum. Landsstýrismaðurin í undirvísingarmálum vísti á, at nakað av eykakostnaði fór at standast av øktari eftirútbúgving av læraranum, og hann legði fram skjal í hesum sambandi, har sum landsstýrismaðurin mælti til at hækka vikarpartarnar úr 14 upp í 22 vikarpartar um árið.

Uppskotið til nýggja fólkaskúlalóg var eftir 1. viðgerð á Løgtingi 18. mars 1997 beint í Mentanarnevndina. Undir viðgerðini av lógaruppskotinum býtti Mentanarnevndin seg í ein meiriluta og ein minniluta.

Meirilutin sigur:

”Uppskotið til nýggja fólkaskúlalóg setur munandi størri krøv til undirvísingarførleikan hjá lærarum. Tað má tí metast at vera ein fortreyt, skal lógin virka til fulnar, at lærarum fólkaskúlans fer at standa eftirútbúgving í boði. Meirilutin leggur dent á, at skeiðsvirksemi og tøku játtanirnar á økinum verða raðfestar soleiðis, at fakligi førleikin hjá lærarum verður styrktur.”

Eisini ásannaði meirilutin, sum brotið niðanfyri vísir, at lærarar, sum var, ikki høvdu nóg góðan fakligan førleika at undirvísa í øllum teimum nýggju ásetingunum í lógini. Samstundis settu teir fram uppskot um eina loysn í eini tillagingartíð:

”Meirilutin er varugur við týðningin av, at lærarar fólkaskúlans skjótast fáa høvi at eftirútbúgva seg, so teir fáa førleika at undirvísa í nýggju og broyttu lærugreinunum. Tá hetta

ikki gerst í eini handavend, kann tað gerast neyðugt, at setanarviðurskiftini í eini tillagingartíð vera umsitin soleiðis, at tað verður lættari at seta fólk í starv, sum hava neyðuga fakliga førleikan, men sum ikki lúka treytirnar at vera útbúgvinn í læraraskúla.”

Hóast allir partar hava víst á tørvin á eftirútbúgving til tess at fremja fólkaskúlalógina í verki, so hevur verið trupult at nátt hesum máli, av tí at játtanin til fólkaskúlan nóg illa hevur rokkið til kravdu undirvísingina. Eftirútbúgvingin hevur tí í fleiri førum verið við skerdan lut.

Tilmæli

Í tvørgangandi evnum – so sum næmingalagaðari undirvísing, verkætlanararbeiði, telduundirvísing, eftirmeting, toymisarbeiði, flokslæraraarbeiði og foreldrasamstarvi – er neyðugt, at allir lærarar skúlans fáa høvi at søkja sær meira kunnleika, tí hetta eru evni, sum allir lærarar takast við í sínum dagliga yrki. Sum skipanin er, sleppa bara nakrir fáir lærarar í hvørjum skúla á hvørt av stuttskeiðunum, og tí ger eftirútbúgvingin ikki tann mun í dagliga virksemin skúlans, so sum hon átti.

Her verða nevndir nakrir móguleikar at skipa eftirútbúgvingina, sum avvarðandi skúlamyndugleikar mugu taka støðu til:

1. Ein móguleiki er í eini 2-3 ár at nýta alla játtanina til eftirútbúgving til stuttskeið og framhaldsskeið, so at so nógvir lærarar sum gjørligt kunnu fáa høvi at menna sín førleika, bæði í nýggjum evnum innan námsfrøði og í nýggjum lærugreinum. Játtanin hevði tá komið øllum fólkaskúlanum betur til góða í einum tíðarskeiði, har áherðsla var lögð á at fáa fólkaskúlalógina at virka eftir ætlan. Hetta letur seg bara gera, um haldgóðar skipanir verða gjørdar við vikarum fyri lærararnar, ið eru á skeiði, t.d. eina fasta vikarskipan ella skipan við læraralesandi.
2. Ein partur av stuttskeiðunum kundi verið, at allir lærarar skúlans fara á skeið samstundis í sínum egna skúla, soleiðis sum gjørt hevur verið, tá ið lærarar hava tikið teldukort fólkaskúlans. Í felags evnum er hetta helst tann mannagongd, ið dugnar fjøldini best, tí umframt fakliga og námsfrøðiliga undirvísing fáa lærarar í felag høvi til at skifta orð um, hvussu evnið verður sett í verk í teirra skúla og kunnu gera eina felags niðurstøðu í ymsu sjónarmiðunum.
3. Nøkur skeið verða skipað sum framhaldsskeið. Hesi skeiðini verða lögð ávísar dagar ígjøgnum alt skúlaárið. Lærarar, ið eru á hesum framhaldsskeiðum, fáa tímanidurskurð, so at teir kunnu verða burtur frá skúlanum ein dag um vikuna, men fáa løn fyri fult tímatal. Her verður hugsað um størri evni – so sum føroyskt og enskt/týskt, alis- og støddfrøði, náttúru og tøkni og handaverk og list.
4. Ein móguleikin var at havt eina meira umfatandi eftirútbúgving í 3 mánaðir, har sum bæði yrkisgrein og námsfrøði vórðu viðgjørd. Vikarurin, ið settur varð, kundi verið settur fyri nógvar lærarar sama skúlaárið. Tá ið ein av lærarunum var liðugur við hetta 3 mánaða skeiðið, helt vikarurin fram fyri tann næsta.

Arbeðsbólkurin heldur vera neyðugt – til tess at fremja eina væl skipaða og viðkomandi útbúgving – at fólk verður sett aftur í starv í Mentamálastýrinum at hava ráðlegging, samstarv og samskipti um hendi.

Arbeðsbólkurin heldur vera skilagott, at samstarv er teirra millum í miðfyrisingini, ið skipa fyri eftirútbúgvingini hjá lærarum á ymiskum skúlastigum í føroyska undirvísingarverkinum, men mælir frá, at eitt fólk hevur alla eftirútbúgving hjá øllum lærarum á øllum skúlastigum um hendi. Fólkkaskúlaøkið er so umfatandi, at illa fer at bera til – ið hvussu er, meðan teir nýggju tættirnir í fólkkaskúlalógini verða fingnir at virka eftir ætlan – at tann, sum hevur ábyrgdina av eftirútbúgvingini hjá fólkkaskúlalærarum, skal átaka sær eftirútbúgvingina hjá lærarum í øðrum skúlum eisini.

Dentur verður lagdur á at fáa fólkkúlan at mennast og virka til fulnar, so at tað unga ættarliðið, Føroya framtíð, fær eina dygdargóða undirvísing, sum stendur einki aftan fyri fólkkaskúlaundirvísingina í okkara grannalondum.

Forskúli

§§ 4, stk. 2, 10 og 42, stk. 4

Lógin sigur, at kommunur kunnu seta forskúlaflokkar á stovn eftir reglum, sum landsstýrismaðurin setur. Eisini er ásett, at í teimum kommunum, ið hava sett forskúlaflokk á stovn, skulu børn, um foreldrini ynskja tað, verða skrivað inn í forskúlan.

Lógin ásetur, at í høvuðsheitum skal innihaldið í forskúlanum vera leikur og mennandi spæl. Ætlanin er ikki, at næmingarnir skulu hava vanliga lærugreinabýtta undirvísing, men kunnu tó fáa undirvísing í føroyskum og støddfrøði á byrjanarstigi.

Skúlagongdin í forskúlanum skal fyrireika børnini at fara undir vanliga undirvísing, skal vera sum eitt bindilið ímillum barnagarð og skúla. Hetta skuldi givið elstu barnagarðsbørnunum øðrvísi avbjóðingar og verið ein liðilig skipan, so at børnini spakuliga fáa høvi at venja seg við skúlan. Ein forskúlaskipan við mennandi virksemi átti at havt stóran týðning, ikki minst fyri næmingar við serligum tørvi.

Hin vegin eru nógv fólk, ið halda, at børnini eiga at sleppa “at vera børn” sum longst og tí ikki skulu fara í skúla, fyrr enn tey hava rokkið vanligan skúlaaldur. Hetta sjónarmið er eisini viðkomandi á teimum plássum, har sum uppvakstrarumstøðurnar eru so háttadar, at børn kunnu vera heima ella í sínum egna umhvørvi, har sum tey í leiki og spæli kunnu fáa góðar umstøður at mennast í treysti til sín sjálvs og í felagsskapi við onnur.

Føroyska samfelagið er so nógv broytt tey seinastu árin, at meginparturin av føroysku børnunum undir skúlaaldur dagliga eru í barnagarði ella í dagrøkt. Tí er neyðugt, at børnini á annan hátt fáa tær røttu avbjóðingarnar eftir røttum aldri og menningarstigi.

Áðrenn ein almenn skipan um forskúlaflokkar verður sett í verk, er fyrst av øllum neyðugt, at reglur verða gjørdar fyri forskúlarnar, ikki minst innihaldsliga, men eisini reglur um, hvør ið skal rinda virksemi í móguligum forskúlaflokkum, og hvussu arbeidsbýtið skal verða ímillum lærarar og pedagogar.

Ráðleggingarnevnd Fólkkaskúlans, sum gjørdi landsstýrismanninum fyrsta uppskotið til ta nýggju fólkkaskúlalógina, sigur millum annað í viðmerkingunum viðvíkjandi forskúlanum:

“Ráðleggingarnevndin leggur dent á, at eingin forskúlaflokkur eigur at verða settur á stovn, fyrr enn landsstýrismaðurin hevur sett greiðar reglur um alt virksemi hansara.”

Hesar viðmerkingar vórðu eisini bornar fram í sambandi við framløguna av teirri nýggju fólkkaskúlalógini.

Sum áður er nevnt – í øðrum tætti – býtti løgtingsins mentarnevnd seg í ein meiriluta og ein minniluta, tá ið fólkkaskúlalógin varð viðgjørd á tingi. Í sínum løgtingsáliti tekur nevndarmeirilutin soleiðis til viðvíkjandi forskúlanum:

“Í spurninginum um forskúlar er meirilutin av teirri fatan, at skulu útreiðslurnar flytast frá almánaverkinum til skúlavergið, so sum Ráðleggingarnevndin mælir til, so er tað ein fortreyt, at landskassans partur av samlaðu upphæddini til barnaansing ikki minkar av hesi orsök. Sum er, kunnu kommunurnar ikki nøkta verandi ansingartørv, og má ansast eftir, at tær ikki fáa enn verri umstøður, tá ræður um ansing av smæstu børnunum. Eisini heitir meirilutin (t.e. meirilutin í løgtingsins mentarnevnd, viðm.) á landsstýrismannin at gera greiðar reglur fyri virksemi forskúlan, áðrenn hesin skúlin byrjar sítt virksemi.”

Eftir at fólkaskúlalógin var samtykt, hevur ein arbeisbólkur, sum Undirvísingar- og Mentamálastýrið setti í mai 1998, gjørt eitt álit, “Uppskot um reglur fyri forskúla,” har sum lýst verða hesi viðurskifti:

- Endamál fyri forskúlaflokkun
- Innihaldið í forskúlaflokkunum
- Uppskot um vikutímatil og mest loyvda barnatal í flokkunum
- Samstarvsmøguleikar millum forskúlaflokk og aðrar flokkar í fólkaskúlanum
- Tilmæli um, hvør skal hava hond um virksemið í forskúlaflokkunum

Enn eru tó ongar avtalur gjørdar um, hvør ið skal undirvísa í forskúlanum, og hvussu fíggjarligu viðurskiftini hjá forskúlanum skulu verða skipað yvirhøvur.

Tilmæli

Arbeisbólkurin mælir til, at samsvarandi fólkaskúlalógini verða, sum skjótast, greiniligar almennar reglur gjørdar viðvíkjandi forskúlanum, tað veri seg skipanarliga, fíggjarliga, innihaldsliga og undirvísingarliga.

Arbeisbólkurin mælir framhaldandi til, at tá ið hesar reglur eru gjørdar og settar í gildi, verður ein skipan við forskúlaflokkum sett í verk, so at børn undir núverandi skúlaaldur, ið hava tørv á einum tilboði, har sum spæl og undirvísing eru samansjóðað, fáa henda móguleika – og at hetta skal vera ein sjálvboðin og ikki ein kravd skipan.

Skúlastýri

Skúlanevndir / skúlastýri:

§§ 50 – 53

Skúlamyndugleikarnir á staðnum eru kommunustýrið og skúlastýrið, sum er valt til allar sjálvstøðugar skúlar. Skúlastýrini tóku við 1. august 2001 og avloystu skúlanevndirnar. Nógvar av uppgávuunum hjá skúlastýrunum eru tær somu sum hjá skúlanevndunum. Størsta broytingin er ivaleyst samansetingin av stýrinum í mun til skúlanevndina, og at ásett er, at stýrið skal hava minst 6 fundir um árið umframt 1 saman við lærarum og 1 fyri foreldrunum. Uppgávurnar eru nærri útgreinaðar í meginreglum frá 23. mai 2001.

Umboð

Í skúlastýrinum eru 2 kommunustýrisumboð, 3 foreldraumboð, 1 umboð fyri lærarar og onnur samstarvsfólk í skúlanum. Skúlaleiðarin er skrivari hjá stýrinum, tó uttan atkvøðurætt. Til skúlar við færri enn 20 næmingum og bara einum lærara eru: 1 kommunustýrisumboð, 2 foreldraumboð og skúlaleiðarin í skúlastýrinum. Kommunustýrisumboðini eru vald fyri valskeiðið hjá kommunustýrinum, foreldraumboðini eru vald fyri 3 ár, og læraraumboðini verða vald á hvørjum ári.

Uppgávurnar eru í stuttum hesar:

Skúlastýrið

- hevur eftirlit við virkseminum skúlans
- tekur avgerðir um øll viðurskifti skúlanum viðvíkjandi, sum ikki eru lögð undir kommunustýrið, leiðara skúlans ella aðrar myndugleikar
- ummælir árliga fíggarætlanina hjá skúlanum
- viðgerð uppskot um skúlabygging og ger uppskot til skúlabygnað í kommununi
- ásetur meginreglurnar um virkseminum skúlans, so sum undirvísingarætlan, arbeiðsbýtið millum lærarar, vikuætlanina, samarbeiðið millum skúla og heim og annað
- hevur rætt til at ummæla øll mál viðvíkjandi skúlanum,
- góðkennir undirvísingarmiðlar,
- ger uppskot til atferðarreglur og
- samstarvar við onnur skúlastýri um at menna skúlaskipanina í økinum

Ávirkan á læraran og arbeiðstíðina

Skúlin fær nú formliga ávirkan í skúlastýrinum, av tí at ein lærari er valdur limur, og skúlaleiðarin er skrivari (tó uttan atkvøðurætt). Hetta er ein broyting og ein økt arbeiðsbyrða í mun til ta gomlu skipanina fyri skúlanevndirnar, har skúlaleiðarin og tann lærarin, sum var formaðurin í lærararáðnum, kundu luttaka á fundum uttan uppgávur og uttan atkvøðurætt (Ll. nr. 58 / 1978 við seinni broytingum um skúlafyrising, § 8, 2. stk.).

Umboð skúlans kunnu millum annað virka fyri:

- at gott samstarv er millum lærarar / skúla og hini umboðini í skúlastýrinum
- at ávirka allar avgerðir, so at tær verða soleiðis orðaðar, at tær eru mennandi fyri virkseminum skúlans
- at virka fyri, at meginreglurnar samsvara veruleikanum
- at lagt verður upp fyri námsfrøðiligum og fakligum fyrilitum

Fíggjarligir karmar

Kommunustýrið eigur størsta partin av útreiðslunum til skúlastýrið, t.e. fundarpening til kommunustýrisumboð og foreldraumboð. Fíggjarligi parturin hjá Mentamálastýrinum er avmarkaður til samsýning til skúlaleiðaran og læraran fyri skúlastýrisarbeiðið. Arbeiðsbólkurin sendi eitt skriv, dagfest 8. mai 2001, til Føroya Lærarafelag, Fíggjarmálastýrið og Mentamálastýrið, har mælt varð til, at tímaniðurskurðurin fyri lærararáðsformannin skuldi ikki fella burtur, men at partarnir endursamráddust um tær broytingar, ið stóðust av nýggjum uppgávum til lærarar / skúlaleiðarar sum avleiðing av nýskipan av skúlastýrum og námsfrøðiligum ráðum.

Avtala millum Fíggjarmálastýrið og Føroya Lærarafelag

Seinni er avtala gjørd millum partarnar, dagfest 2. juli 2001, sum ber í sær, at starvsfólkaumboðini fáa fundarpening eftir almennum reglum, men skúlaleiðararnir fáa bara samsýning fyri teir fundir í skúlastýrinum, sum eru fleiri enn 6 um árið. Hetta hevur skapt stóra ónøgd millum skúlaleiðarar eina helst í teimum smærru skúlunum, sum fleiri hava mist niðurskurð fyri leiðslu í mun til juni 2001 (eftir sáttmálanum frá 30. apríl 2000). Tað hevur aftur við sær, at hesir skúlaleiðarar skulu undirvísa meira, samstundis sum tíðarkrevjandi uppgávur í skúlastýrinum verða lagdar omaná. Á skúlastýrisfundum situr skúlaleiðarin saman við 6 skúlastýrisslimum, sum allir fáa fundarpening frá fyrsta degi. Skúlaleiðarin skal gera hesar uppgávur sum part av sínum arbeiði. Talan er um nýálagdar uppgávur (meira álagt arbeiði), sum krevja nógva eyka tíð, men geva ikki eyka tíð hjá skúlaleiðarunum í teimum smærru skúlunum. Arbeiðsbólkurin ivast í, um hetta eggjar hesum skúlaleiðarum at fara í holt við nýggjar uppgávur.

Námsfrøðiligt ráð

Eftir § 56, 1. stk. í fólkaskúlalógini hevur eitt námsfrøðiligt ráð avloyst lærararáðið. Lærararáðið hevði fleiri heimildir enn námsfrøðiliga ráðið hevur eftir lógini.

Lógin sigur, at námsfrøðiligt ráð skal ráðgeva leiðslu skúlans. Av tí at stórir partur av tí arbeiði, ið lærararáðið hevði, nú er partur av arbeiðinum hjá skúlastýrunum, er eitt neyvt samstarv neyðugt ímillum skúlastýrini og námsfrøðiligu ráðini.

Hetta samstarv er formliga tryggjað, tí at skúlaleiðarin er skrivari í skúlastýrinum og formaður í námsfrøðiliga ráðnum, og lærari er somuleiðis starvsfólkavalt umboð í skúlastýrinum og hevur, ið hvussu er, møguleika at verða skrivari í námsfrøðiliga ráðnum.

Landstýrismaðurin hevur, við heimild í § 56, 3. stk. í fólkaskúlalógini, gjørt reglur fyri námsfrøðiligt ráð.

Tilmæli

Arbeðsbólkurin mælir til, at starvsfólkavalda umboðið í skúlastýrinum er skrivari í námsfrøðiliga ráðnum.

Lærararáðsformaðurin, sum fyrr var, varð løntur fyri sítt arbeiði.

Arbeðsbólkurin heldur, at formaður og skrivari í námsfrøðiliga ráðnum eiga løn fyri arbeiði og vísir á skriv, ið arbeðsbólkurin 8. mai 2001 hevur sent Føroya Lærarafelag, Fíggjarmálastýrinum og Mentamálastýrinum.

Næmingaráð

Í fólkaskúlalógini er ásett í § 56, 2. stk., at

“til hvønn skúla, ið hevur 5. ella eldri flokksstig, stovna næmingarnir eitt næmingaráð.”

Landsstýrismanninum er heimilað at gera reglur fyri næmingaráðið, men tann reglugerðin er ikki gjørd enn.

Tilmæli

Skal næmingaráðum vera lív lagað, er sera umráðandi, at hjálpanði hond verður veitt frá lærara, ið má verða knýttur at næmingaráðnum. Hesin lærarin má hava eina nágreiniliga lýsta uppgávu, t.d. at hjálpa næmingum at fáa mál sett á fundarskrá, hjálpa til at gera skrá fyri fundirnar, hjálpa til at kalla til fundar og at stýra fundum, leggja lag á viðvíkjandi fundarfrágreiðing, hjálpa til at snúgva málum, hagar tey eiga at fara, og at hjálpa til, so at næmingaráðið altíð er mannað og skipað.

Í stuttum sagt skulu næmingar og lærari í símámillum ávirkan greiða og greina, hvussu fundir verða hildnir undir skipaðum viðurskiftum, og hvussu arbeið verður í einum fólkaraðisligum samfelag.

Ein spurningur, ið stingur seg upp í hesum sambandi, er, nær næmingaráðsfundir skulu verða, um teir skulu verða skemalagdir, t.d. eina ferð annan hvønn mánað.

Arbeidsbólkurin mælir til, at lærari verður knýttur aftur at næmingaráðnum við tí arbeiðssetningi, sum nomið er við omanfyri. Fyri hetta arbeiðið eigur lærari at fáa tíð og fyrireiking.

Fólkaskúlaráðið

§ 58, 1.-5. stk.

Í lögtingsframlögum av fólkaskúlalógini 1997 hevði landsstýrismaðurin hesar serligu viðmerkingar til lógargreinina um tað nýggja Fólkaskúlaráðið, um skipan og arbeiðsuppgávur ráðsins:

“Ráðleggingarnevndin skjýtur upp, at landsstýrismaðurin setur eitt fólkaskúlaráð. Uppgáva ráðsins skal vera

- at meta um menningina í fólkaskúlanum og á hesum grundarlagi ráðgeva landsstýrismanninum,
- at ummæla tey mál fólkaskúlanum viðvíkjandi, sum landsstýrismaðurin leggur fyri tað.

Harumframt kann fólkaskúlaráðið

- av egnum fyrítakssemi viðgera og ummæla øll mál, sum eftir áskoðan ráðsins eru týðningarmikil fyri virksemini fólkaskúlans,
- av egnum fyrítakssemi bera fram, við upplýsingarvirksemini, tey royndarúrslit, skúlar hava fingið við royndar- og menningarvirksemini sínum,
- royna at menna eftirmetingarhættir av virkseminum í tí einstaka skúlanum,
- mæla landsstýrismanninum til at fremja í verki menningar- og granskingarverkætlanir, kanska í samstarvi við útbúgvingar- / granskingarstovnar,
- mæla landsstýrismanninum til, at stuðul verður veittur til royndar- og menningararbeiði í sambandi við ráðgeva, bæði tá ið tað verður fyrireikað, gjørt og eftirmett.

Ráðleggingarnevndin mælir í uppskoti sínum til, at landsstýrismaðurin fær heimild at tilnevna bæði formann og limir í Fólkaskúlaráðið.

Hildið verður hóskandi, at ráðslimirnir verða valdir fyri eitt 3 ára skeið, so sum rættiliga vanligt er í slíkum føri sum hesum.

Skotið verður upp, at ráðið sjálvt ásetur sína fundarskipan.

Hildið verður hóskandi, at Menta- og Skúlamálastýrið er skrivarastova ráðsins.”

Lógarteksturin, § 58, 1. stk. í teirri samtyktu og lýstu fólkaskúlalógini er soleiðis orðaður:

“Landsstýrismaðurin setur eitt fólkaskúlaráð. Fólkaskúlaráðið gevur landsstýrismanninum ráð í øllum málum um fólkaskúlan. Fólkaskúlaráðið kann ráða landsstýrismanninum til at seta í verk royndar- og menningarvirksemini og granskingarætlanir viðvíkjandi fólkaskúlanum.”

Sostatt er millum annað greitt, at Fólkaskúlaráðið samskiftir beinleiðis við landsstýrismannin, og at ráðið hevur ein sera umfatandi arbeiðssetning – gevur landsstýrismanninum ráð “í øllum málum um fólkaskúlan,” og ráðið kann mæla landsstýrismanninum til “at seta í verk royndar- og menningarvirksemini og granskingarætlanir viðvíkjandi fólkaskúlanum.” Eftir tí, sum arbeiðsbólkurin skilur, kann ráðið ráðgeva *eftir umbøn landsstýrismansins*, eins og ráðið

av eignum fyrítakssemi kann viðgera og ummæla øll mál, sum eftir áskoðan ráðsins eru týðningarmikil fyri virkseimi fólkaskúlans.

Merkisvert er, at hvørki í sjálvari fólkaskúlalógini ella í viðmerkingunum til lógina verður nakað nevnt um, hvussu fólkaskúlaráðið ætlast at vera sett saman – uttan at landsstýrismaðurin velur ráðið triðja hvørt ár, og at ráðið ger sjálvt sína fundarskipan.

Ráðið var fyrstu ferð valt í mars mánaði 2001, og í ráðnum sita: Sámal í Skorini, formaður, Elsa Birgitta P. Petersen, Føroya Lærarafelag, Jákup av Skarði, Føroya Ungdómsráð, Hanus Joensen, Skúlaleiðarafelagið, Kristianna av Lofti, umboðandi skúlanevndirnar, Jógvan Krosslág, Kommunusamskipan Føroya, Jóhanna Maria Petersen, Føroya Kommunufelag. Skrivari ráðsins er Olaus Jespersen, deildarstjóri í Fólkaskúladeildini í Mentamálastýrinum.

Fíggja fólkaskúlalógina

Í tingskipanini er ásett, at í almennu viðmerkingunum til lógaruppskot skal standa, hvør fíggjarligur kostnaður stendst av lógaruppskotinum. Tá ið nýggja fólkaskúlalógin varð lögð fyri løgtingið, varð eisini viðmerkt, hvør fíggjarligi kostnaðurin fór at verða.

Tað, sum fór at kosta, vóru forskúli, tvímæltir næmingar, verkætlanaruppgávan í 9. og 10. flokki, at eftirútbúgva lærarar, skúlavegleiðarar og fólkaskúlaráðið. Verður forskúlin drigin frá, varð hildið, at meirkostnaðurin fór at verða millum 2 og 2,5 mió. kr.

Játtanin á fíggjarlógini

Tá ið uppskot verður gjørt um fíggjarlóg, fær einstaki landsstýrismaðurin ein útreiðslukarm at ráða yvir. Hann ger so av, hvussu útreiðslurnar verða raðfestar. Landsstýrismaðurin í undirvísingarmálum hevur sostatt ábyrgdina av, at nóg mikið av peningi verður sett av á fíggjarlógini til fólkaskúlan.

Fíggjarmálastýrið og Føroya Lærarafelag samráðast um setanarviðurskifti o.a. hjá lærarunum. Í tí sambandi eru avtalur eisini gjørdar um niðurskurð og samsýningar fyri uppgávur, sum standast av nýggju fólkaskúlalógini. Í semjunum verður avtalað, hvat lærari, sum røkir ávísa uppgávu, skal hava fyri tað. Avtalað verður ikki, hvussu nógv virksemini skal vera, ella hvussu nógvir lærarar skulu vera. Landsstýrismaðurin í undirvísingarmálum ger av virkseminið.

Niðanfyrir er skrivað um nøkur av høvuðsevnunum.

Umflokkingar í semjuni millum Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið í 1997

Í semju við Føroya Lærarafelag 24. juni í 1997 varð avtalað, at aftur at lønarhækkingini skuldi tað, sum svaraði til 0,5% av lønarjáttanini til fólkaskúlan í 1997, verða brúkt til leiðaramenning, og 1% skuldi verða brúkt til tiltøk í sambandi við nýggju fólkaskúlalógina.

Umrøtt varð at brúka peningin til eftirútbúgving ella kanska at lækka undirvísingartímatalið, so meiri tíð var til annað. Tá ið avtornaði, varð allur peningurin brúktur til umflokkingar. Hetta var eftir uppskoti frá Føroya Lærarafelag. Samanlagt var talan um góðar 2 mió. kr.

Skúlavegleiðarar

Í 1998 vóru við í játtanini 600.000 kr. til skúlavegleiðaraskipan. Tað samsvarar við talið, sum løgtingið fekk upplýst, at skipanin fór at kosta.

Í viðmerkingunum til lógaruppskotið varð sagt, at skúlavegleiðaraskipanin fór at kosta millum 3 og 4 lærarastørv. Millum 3 og 4 lærarastørv kosta meiri enn 600.000 kr., men við í tí roknistykkinum er eisini niðurskurðurin fyri at skipa starvsvenjingina í framhaldsdeildini.

Semjan í 2000

Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið gjørdu semju 30. apríl í 2000. Í semjuni er m.a. ásett, at fleiri tímar skulu vera til leiðslu, skúlabókasavn og felags ráðlegging.

Leiðsla

Tímarnir til leiðslu vórðu fleiri 1. januar í 2001 og aftur 1. august í 2001. Hækkingin 1. januar í 2001 er 113 tímar, ella 4,2 lærarastørv. Hækkingin 1. august í 2001 er 140 tímar afturat, ella 5,2 lærarastørv. Samanlagt er niðurskurðurin til leiðslu 9,4 lærarastørv fleiri um árið frá 1. august í 2001 samanborið við 1. august í 2000. Tað kostar uml. 2,5 mió. kr.

Skúlabókasavn

Í semjuni er ásett, at tímarnir til skúlabókasavn eru hækkaðir 20% frá 1. august í 2001. Skúlaárið 2000/2001 vóru 321 tímar ásettir til skúlabókasavnið. Skúlaárið 2001/2002 eru tímarnir 396. Talan er um 75 tímar fleiri. Kostnaðurin er 600.000 kr. um árið.

Tað kann verða neyðugt at broyta hølisviðurskiftini hjá skúlabókasøvnunum og fáa aðra útgerð. Tað er útreiðsla hjá kommununum og sæst tí ikki aftur á løgtingsfíggarlógini.

Felags ráðlegging

Ásett er í semjuni, at hjá teimum, sum hava felags ráðlegging, verður ein undirvísingartími settur av til felags ráðlegging. Upp í ráðleggingartíman verður ikki roknað fyrireiking. Hetta ber í sær, at hálvur tími í niðurskurði verður tikin av fyrireikingartíðini.

Felags ráðlegging kostar um 3 mió. kr. hvørt skúlaárið.

Námsfrøðiligt ráð og skúlastýri

Avtala er gjørd 2. juli í 2001, sum hevur gildi frá 1. august í 2001.

Starvsfólkaumboðið í skúlastýrinum fær fundarpening eftir almennu reglunum. Fyri skúlastjórar verður tó bara givin eyka samsýning, eru fundirnir í skúlastýrinum fleiri enn 6 í einum ári/skúlaári. Grundgevingin var, at uppgávan er partur av arbeiðnum at vera skúlaleiðari og er samsýnt í niðurskurðinum fyri leiðslu.

Fyri at vera skrivari í námsfrøðiligum ráðnum er niðurskurðurin 0,03 tímar um vikuna fyri hvønn lærara. Niðurskurðurin er tó í minsta lagi 0,5 tími um vikuna og í mesta lagi 1,0 tími um vikuna.

Áðrenn skipanin við námsfrøðiligum ráði og skúlastýri varð sett í verk, var ein tími í niðurskurði til lærararáðsformannin. Tann tímin er nú fallin burtur og er í staðin brúktur til námsfrøðiliga ráðið og skúlastýrini.

Fólkaskúlaráðið

Útreiðslan til Fólkaskúlaráðið er fundarpeningur til teirra, sum eru í ráðnum. Tað eru sjeý fólk í ráðnum. Hildið verður, at fundarpeningurin verður 30.000 – 40.000 kr. um árið.

KT í fólkaskúlanum og telduvørðir

Hesin parturin er ikki ein beinleiðis avleiðing av nýggju fólkaskúlalógini, men útreiðslurnar standast av, at landsstýrismaðurin í undirvísingarmálum 25. august í 1997 setti nevnd at viðgera spurningin um kunningartøkni í fólkaskúlanum. Meirútreiðslurnar, ið stóðust av hesum, eru samsvarandi KT-tilmælinum. Útreiðslurnar eru m.a. til KT-depilin, teldukort hjá lærarunum, at eftirútbúgva telduvørðir, ískoymi til teldufløgur og skúlanet. Útreiðslurnar eru samanlagt:

1998	666.000
1999	4.883.000
2000	4.258.000
2001	3.400.000
2002	3.400.000

Harumframt er so komin niðurskurður fyri telduvørðir, ið nú hava fingið nýggjar undirvísingarligar meiruppgávur. Niðurskurður er avtalaður at galda frá 1. august í 2000. Hann varð hækkaður 1. januar í 2001, og avtala er ikki gjørd enn fyri skúlaárið 2001/2002. Tað, sum hevur verið upp á tal, er, at sjálv røktin skal verða lögð til kommunurnar.

Kostnaðurin fyri niðurskurðin, sum avtalaður varð 1. januar í 2001, er fyri eitt ár kr. 1,8 mió.

Tímafrymilin

Tá ið pultstímarnir verða miðfirraðir, verða teir byttir eftir tvíbyttum frymli. Tó verður tímatalið, sum roknað verður eftir frymlinum, lækkað. Skrivað er um frymilin í brotinum Miðfiringarskipan og tímabytisfrymlar. Tímatalið er lækkað soleiðis:

Ár	Framhaldsskúlar	7-flokkaðir skúlar	Miðaltímar fyri næmingin
90/91	0,935	0,935	1,92
91/92	0,925	0,925	1,91
92/93	0,903	0,903	1,87
93/94	0,905	0,9655	1,86
94/95	0,923	0,983	1,91
95/96	0,93	0,93	1,93
96/97	0,93	1,0	1,93
97/98	0,92	0,99	1,90
98/99	0,918	0,988	1,89
99/00	0,918	0,988	1,90
00/01	0,918	0,98	1,89
01/02	0,918	0,97	1,87

7-flokkaðir skúlar hava fleiri enn 115 næmingar, men ikki flokkarnar 8. – 10.

Til teir minnu skúlarnar er tímatalið ikki minkað síðani skúlaárið 93/94.

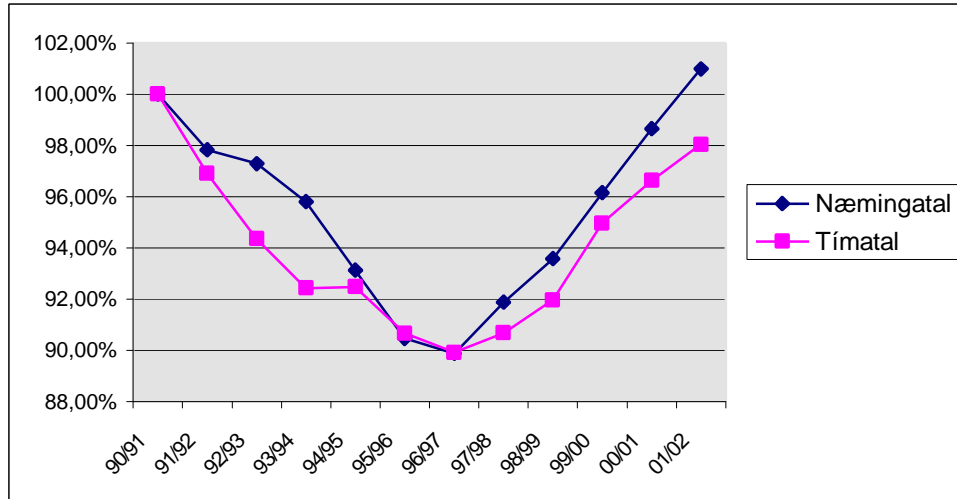
Skúlarnir hava ikki bara fingið tímarnar, sum tillutaðir eru eftir frymlinum. Summir skúlar hava fingið nakrar tímar afturat, tilløgutímar.

Verður hugt at miðaltímatalinum fyri hvønn næmingin, hevur tað ligið millum 1,89 og 1,90 skúlaárin 1997/98 til 2000/01. Skúlaárið 2001/02 fer miðaltalið fyri næmingin at verða á leið, sum tá ið talið var lægst, skúlaárin 1992/93 og 1993/94, tað er 1,87. Hini árin hevur talið verið millum 1,91 og 1,93 fyri hvønn næmingin.

Pultstímar og næmingatal

Í strikumyndini niðanfyrri eru næmingatalið og tímatalið sett at vera 100% skúlaárið 1990/91. Tað merkir, at eru tølini árin eftir hægri enn 100%, eru tey vaksin samanborin við skúlaárið 1990/91. Eru tey lægri enn 100%, eru tey minkað.

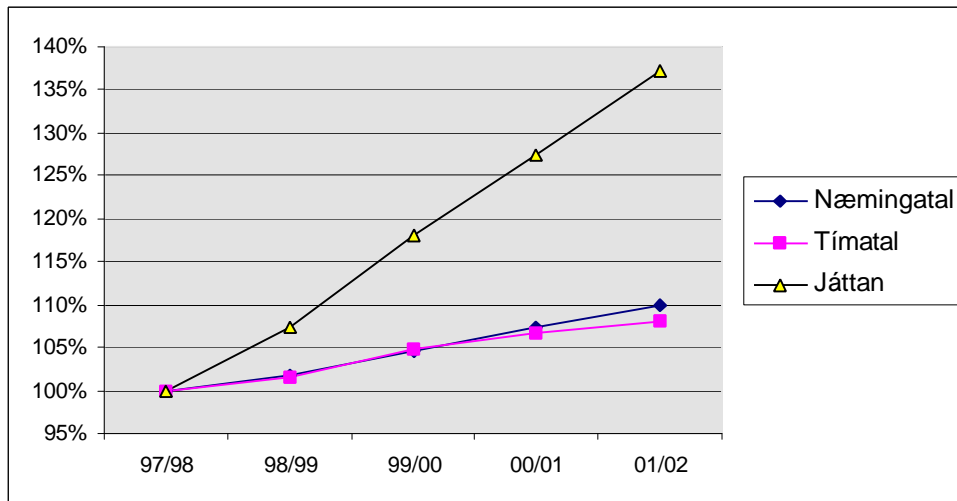
Verða tímatal og næmingatal samanborin í tíðini frá 1990/91 til 2001/02, sæst, at bæði eru minkað.

Eru skúlaárin 1995/96 og 1996/97 ikki tikin við, er tímatalið tó minkað lutfalsliga meira enn næmingatalið. Munurin var størstur árin 1992/93 og 1993/94, tá ið kreppan var ringast, og so aftur í skúlaárinum 2001/02.

Pultstímar, næmingatal og játtan

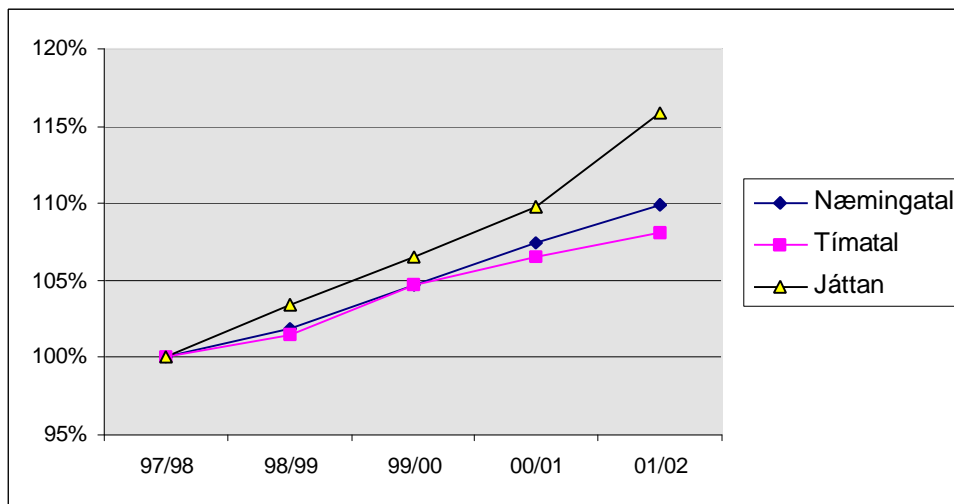
Í strikumyndini niðanfyrir er játtanin eisini við. Hugt er at árunum 1997/98 til 2001/02, tað er tíðin fyrri og eftir nýggju fólkkaskúlalógina. Tølini eru sett at vera 100% skúlaárið 1997/98.

Játtanin er hækkað nógv meiri hesi árin, enn næmingatal og tímatal. Tímatalið er tó ikki hækkað líka nógv sum næmingatalið. Játtanin er tí ikki hækkað, tí einstaki næmingurin hevur fingið fleiri tímar. Játtanin er í hovuðsheitum farin til lønarhækkingar, eftirløn til sáttmálasettar lærarar og tímar til leiðslu og felags ráðlegging.

Lønarhækking og eftirløn tikin burturúr

Verða lønarhækkingar og eftirløn til sáttmálasettar lærarar tiknar burturúr, sæst, hvussu nógv meiri peningur er játtaður til nýtt og annað virkseml í skúlanum.

Í strikmyndini sæst, at størsti parturin av vøkstrinum er farin til lønarhækkingar og eftirløn. Játtanin er 116% skúlaárið 2001/02, samanborin við skúlaárið 1997/98. Næmingatalið er 110% og tímatalið er 108%, samanborin við skúlaárið 1997/98.

Semjan, sum gjørd varð 30. apríl í 2000 millum Føroya Lærarafelag og Fíggjarmálastýrið, ásetti, at væl fleiri tímar skuldu verða brúktir til millum annað leiðslu og felags ráðlegging. Peningurin, sum settur er av til fólkaskúlan, hevur ikki samsvarað við tað økta virkseml. Sum áður nevnt er tímatalið fyri hvønn næming minkað skúlaárið 2001/02. Tímarnir til annað virkseml, t.d. eftirútbúgving og menningararbeiðið, eru minkaðir væl meiri. Í 1997/98 vóru teir um 1400 um vikuna. Skúlaárið 2001/02 eru teir um 800 um vikuna, men væntandi verða teir hækkaðir eftir nýggjár.

Miðfiringarskipan og tímabýtisfrymlar

Í 1990 kom í gildi sonevnd miðfiringarskipan, sum eftir næmingatali býtir tímar til skúlar eftir ávísnum frymli. Frymilin er tvíbýttur og verður roknaður fyri

- skúlar við framhaldsdeild: 41 t + næmingatal x 1,89
- skúlar við ongari framhaldsdeild: 51 t + næmingatal x 1,34

Til tess at halda fíggarlógarjáttanina verður harafturat ásettur ein reguleringar- ella sparifaktorur. Henda sparing svarar í ár til eini 40 lærarastørv í fólkkaskúlanum.

Skúlar við færri enn 70 næmingum fáa sínar tímar lagdar "við hond", og somuleiðis verður eisini lagt upp fyri serligum viðurskiftum við aðrar skúlar, so at nakrir tímar kunnu verða lagdir afturat tí, sum frymilin gevur.

Í 1995 varð nevnd sett at endurskoða hesa skipan og koma við uppskoti um møguligar ábøtur. Álit frá nevndini kom í 1997. Nevndin hevur okkurt uppskot, men sigur annars í innganginum, at " ...stórt sæð hava skúlarnir verið nøgdir við skipanina...". Tó verður víst á, at framhaldsskúli við ongari barnadeild og skúlar, sum eru noyddir at leggja stórar flokkar saman, eru fyri vanbýti eftir hesi skipan.

Á heysti 1999 kallaði Undirvísingar- og Mentamálastýrið umboð saman fyri ymsar skúlastøddir at lýsa støðuna viðvíkjandi tímabýtinum. Hugsað varð eisini um at gera neyðugar tillagingar. Talan hevur bert verið um smávegis tillagingar, og enn byggir tímabýtið á sama frymil.

Nýggjur frymil?

Nøgdsemið, sum nevnt varð í álitinum, tykist ikki vera eins stórt nú sum í 1997. Í almenna kjakinum hevur nógv verið funnist at frymlaskipanini seinastu tvey árin. Um orsøkin er, at støðan er munandi broytt síðan 1997, ella bólkurin bert hevur spurt seg fyri hjá teimum nógdu skúlunum, skal vera ósagt. Tí eingin frymil gevur fólkkaskúlanum fleiri tímar – skal ein skúli hava fleiri tímar, missir ein annar.

Mest eyðsýndi skeivleikin í frymlinum er, at skúlar við framhaldsdeild verða roknaðir eftir sama frymli fyri allar næmingar sínar – eisini teir, sum ganga í 1. – 7. flokki. Í uppriti frá 2. juli 2001, sum tveir lögfrøðingar í Mentamálastýrinum hava skrivað, taka teir soleiðis til: "...framhaldsskúlar fáa hægra útrokningarfaktorin fyri allar sínar næmingar, hóast bert ein partur gongur í framhaldsdeildini. Tílikur útrokningarháttur skapar ójavna millum skúlarnar og kann ikki sigast at hava sakligt grundarlag..."

Umframt hetta hava lögfrøðingarnir í Mentamálastýrinum ávísar aðrar atfinningar at frymlinum og mæla til, at atlit verður tikið til fleiri faktorar (enn næmingatal). Teir mæla til, at útrokningargrundarlagið verður enduskoðað, og hesum er arbeidsbólkurin púra samdur við teimum í.

Næmingatal ella flokkatal sum útrokningargrundarlag?

Útrokningargrundarlagið undir verandi frymli er sum sagt *næmingatalið*, og við næmingatalinum sum einasta brigdli ella variabli fáa vit eina linjurætta ella lineera funktión

fyrir tímattillutanini (eina beina linju á farmynd). Arbeidsbólkurinn metir, að hetta gefur eina skeiva og alt ov einfalda mynd af tímattörvinum í teimum ymiskum skólunum.

Sjálfssagt tórfvar einum stórum skúla við nógvum næmingum fleiri tímar enn einum lítlum. Undirvísingin er tó ekki *skipað* sum einstaklingsundirvísing, men sum *floksundirvísing* (§ 13). Tá sagt verður, að einstaki næmingurinn skal í miðdepilin (§ 2, 1. stk), og að undirvísingin skal verða lagað til einstaka næmingin (§ 21), fer hetta kortini fram í floksundirvísing. Tí eigur flokkatal skúlans í fyrsta umfari að vera avgerandi fyrir, hvussu nógvur tímar, skúlanum verða tillutaðir.

Sum dæmi kann verða nevnt, að um ein skúli hefur 18 næmingar í øllum flokkum, og ein annar hefur 24 næmingar í eins nógvum flokkum, fær stórri skúlin 25 % fleiri tímar til júst somu tímatalvu, sum jú verður lögð fyrir hvønn flokk sær.

Tó eru onkur viðurskifti, sum hava við sær, að fleiri næmingar krevja fleiri tímar:

1. miðfirrað serundirvísing (næmingatal x 0,11)
2. bókasavnstímar ((næmingatal – 20) x 0,06)
3. svimjing (ikki er loyvt 1 lærara að hava fleiri enn 15 næmingar í senn).

Fyrir alla aðra undirvísing verður *tímatalvan lögð eftir flokkum og ekki eftir næmingatali*.

Dæmi eru kortini um, að það kann vera hent við fleiri tímum til stórar flokkar:

- Tvílæraraskipan í grundlærugreinunum er nógv brúkt í byrjanarundirvísinginni (1. – 3. flokki). Hetta krevur sjálfvandi fleiri tímar, men virkar vónandi eisini sum ein fyrirbygging av læringartrupulleikum seinni.
- Harafturat verður til P-skipanir – innan “Handverk og list” – mælt til, að næmingatalið ekki fer upp um 12. Av tí, að bólkarnir sostatt verða minni enn heilir flokkar, krevur henda undirvísingin fleiri tímar.

Tilmæli

Arbeidsbólkurinn mælir til, að miðfirringarskipanin verður varðveitt, tí skúlarinn duga best sjálfvir at skipa sína undirvísing eftir eignum fortreytum. Eisini verður mælt til, að frymilin verður endurskoðaður og broyttur og leggur upp fyrir hesum viðurskiftum:

- *flokkatali* – það kann verða ásett fyrir eitt 3 ára skeið í senn og so endurskoðað. Sum farmynd hugsar vit okkum, að tímatalið í mun til næmingatal fer at síggja út sum trappur og ekki tann beina linjan, sum verandi frymil er. Samanlagdir flokkar, sum fara upp um eitt ávíst tal, t.d. 18 næmingar, eiga at útloysa fleiri tímar til skúlan,
- *næmingatali* – so at skúlar við stórum flokkum (t.d. fleiri enn 15 næmingum) fáa eyka tímar at skapa tær undirvísingarumstøður, sum nevndar eru omanfyri. Á farmynd verður hetta myndað sum hallandi trappur,
- *barnadeild / framhaldsdeild* – verða roknaðar hvør sær, eisini í sama skúla. Tó skal umsitingin av hesum tímum verða miðfirrað, so at skúlin sjálfur ger av, hvar og hvussu tímarnir verða brúktir.

Miðað eigur at vera eftir, að tímatalið – og harvið eisini lærarastörvini – ekki verða ávirkað av skiftandi næmingatali frá einum ári til annað. Hetta kann eins og flokkatalið verða ásett fyrir eitt 3 ára skeið í senn og so endurskoðað. Viðurskiftini verða við øðrum orðum støðugari, og hetta gefur skólum møguleika at ráðleggja longur enn bara eitt ár í senn.